

**“Evlendiğim yaşı
geri dönmek isterdim”**

**KORUMA ALTINDA YETİŞME DENEYİMİ OLAN
KIZ ÇOCUKLARI VE GENÇ KADINLAR İÇİN
ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA
EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİ ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU**

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI

**Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla
Evliliklerin Sona Erdirilmesi**

İSTGM

Künye

Çalıştay Koordinatörü

Rumeysa Bozdemir

Kolaylaştırıcılar

Günseli Ayça Şaldırdak

Kübra Nur Ünsal

Seray Dicle Günay Ekinci

Zeynep Mutlu

Raportörler

Damla Nur Geçgil

Nazlıhan İkikardeş

Sinem Tezcan

Şadiye Kalaycı

Sonuç Raporu Ekibi

Kübra Nur Ünsal

Rumeysa Bozdemir

Seray Dicle Günay Ekinci

Şadiye Kalaycı

Tasarım

İletişim

bilgi@hayatsende.org

Yayınlanma Tarihi: Mayıs, 2024

Bu yayın UNFPA'in maddi desteği ile hazırlanmıştır.

İçerik tamamıyla Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve UNFPA ve STGM'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İÇİNDEKİLER-1

TANIMLAR	4
KISALTMALAR	5
ÖN SÖZ	6
YÖNETİCİ ÖZETİ	7
Hayat Sende Derneği	8
Proje Hakkında Bilgi	9
ÇALIŞTAYIN AMACI VE MEVCUT DURUM	10
Devlet Koruması Altında Yetiştirme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınlar Daha Mı Fazla ÇYEZE Riski Altında?	11
Devlet Koruması Altında Yetiştirme Deneyimi Olan Genç Kadınlar Açısından ÇYEZE - Özne Deneyimleri Özeti	12
ÇALIŞTAYIN YÖNTEMİ	22
ÇALIŞTAY KATILIMCILARI	22
ÇALIŞTAY ÇIKTILARI	23
1) Devlet Koruması Altında Yetiştirme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınlar Neden Daha Fazla ÇYEZE Riski Altında, ÇYEZE'ye Neden ve Nasıl Sürükleniyor?	23

İÇİNDEKİLER-2

2) Devlet Koruması Altında Yetişme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınların ÇYEZE'ye Sürüklenmesi Sonucunda Ne Oluyor?	30
3) Devlet Koruması Altında Yetişme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınların ÇYEZE'ye Sürüklenmesini Önlemek İçin Neler Yapılabilir/ Yapılmalıdır?	31
4) Devlet Koruması Altında Yetişme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınların ÇYEZE'ye Sürüklenmesini Önlemek İçin Hangi Kurum Ne Yapmalıdır?	34
5) Devlet Koruması Altında Yetişme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınların ÇYEZE'ye Sürüklenmesini Önlemek İçin Nasıl Bir Savunuculuk Çalışması Yürütülebilir?	37
ÇALIşTAY SONUÇ VE DEĞERLENDİRMESİ	40
EK 1: OTURUMLARDA ELE ALINAN SORULAR	44
KAYNAKÇA	46

TANIMLAR (1)

Bakım Personeli (Bakıcı Anne): Bakıcı anneler/bakım elemanları, kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik bölümü mezunları veya lise mezunu olup çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar arasından seçilen kişilerdir.

Çocuk: Henüz 18 yaşını doldurmamış tüm bireyleri ifade etmektedir.

Çocuk Yaşta Evlilik: Taraflardan en az birinin çocuk olduğu hem resmi hem de gayri resmi evliliklere denir. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre "Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi" çocuktur. Dolayısıyla çocuk yaşta evlilik, taraflardan birinin 18 yaşından küçük olduğu evliliği ifade eder. Bu evliliğin yasal olarak mümkün olması veya resmi nikâh ile gerçekleşmesinin bir önemi olmadığı gibi, çocuğun istek ya da rızasından da bahsedilemez.

Çocuk Evleri: 0-18 yaş arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev tipi birimlerdir.

Çocuk Evleri Sitesi: 0-18 yaş arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı, bir arada bulunan ev tipi birimlerin bulunduğu kuruluşlardır.

Çocuk Koruma Sistemi: Çocuklara yönelik şiddeti, istismarı, ihmali ve sömürüyü önlemek ve bunlara müdahale etmek için bir araya getirilmiş resmi veya gayri resmi yapılar, hizmetler ve kapasiteleri kapsamaktadır.

Erken Evlilik: Henüz evliliğin getireceği sorumlulukları üstlenebilecek gelişim düzeyinde olmayan kişilerin evliliklerini ifade eder. BM belgelerinde, "Çocuk yaşta evlilik dahil erken evlilikler" demek suretiyle, erken evliliğin çocuk yaşta evlilikten ibaret olmadığına dikkat çekilmektedir. Burada asıl olan, evlenecek kişinin 18 yaşından küçük olması veya 18 yaşından büyük olsa dahi fiziksel, duygusal, cinsel ve psikolojik gelişimini tamamlamamış olması veya yaşam seçenekleri ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmaması gibi faktörler sebebiyle evliliğe rıza göstermeye henüz hazır olmamasıdır.

Koruma Altında Yetiştirme Deneyimi Olan

Çocuk ve Genç: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında haklarında bakım tedbiri ve/veya koruma kararı verilerek devletin sunduğu bakım modellerinden hayatının bir döneminde yararlanmış çocuk ve genç.

Koruyucu Aile: Çeşitli nedenlerle biyolojik ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocukların eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde devlet denetiminde paylaşan kişi ya da ailedir.

Kurum/Kuruluş Bakımı: Çocukların bakımının toplu olarak, büyük ya da küçük yapılarda bakım personeli aracılığıyla gerçekleştirildiği bakım türüdür.

¹ Tanımlar aşağıdaki kaynaklardan alınmıştır:
Alternatif Bakım Veri Tabanı, <https://alternatifbakim.org/tanimlar/>
NİRENGİ DERNEĞİ, <https://www.nirengidernegi.org/cocuk-yasta-erken-zorla-evlilikler/>
2828 Sosyal Hizmetler Kanunu
5395 Çocuk Koruma Kanunu

Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı: Üniversitelerin 4 yıllık sosyal hizmet bölümlerinden mezun olan meslek elemanıdır.

Zorla Evlilik: İki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evlilik türüdür. Zorla evlilik farklı şekillerde olabilir. İnsan ticareti, görücü usulü ile yapılan geleneksel evlilikler, “kız kaçırma”, vatandaşlık elde etmek amacıyla yapılan evlilikler ve mağdurun tam ve bilgilendirilmiş olarak rıza gösterme kapasitesinden yoksun olduğu evlilik biçimlerinin hepsi zorla evlilik örneği teşkil eder.

KISALTMALAR

ASHB: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ÇODEP: Çocuk Değerlendirme Programı Projesi

ÇYEZE: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik

GSB: Gençlik ve Spor Bakanlığı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

ŞÖNİM: Şiddet Öleme ve İzleme Merkezi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ÖN SÖZ

Koruma altında yetişen kız çocuklarının ve genç kadınların erken ve zorla evliliklere sürüklenme deneyimleri, toplumumuzun karşı karşıya olduğu ciddi bir insan hakları ihlali ve sosyal sorunlardan biridir. Ancak bu sorunun koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar özelinde tanınmadığı ve ele alınmadığı gözlemlenmiştir. Bu çalıştayın amacı, bu sorunu görünür kılmak, kökenlerini anlamak ve önlemek için bir araya gelerek derinlemesine bir inceleme yapmaktır.

Koruma altında yetişen kız çocukları ve genç kadınlar, sadece yaşamlarının erken dönemlerinde maruz bırakıldıkları zorluklarla değil, yaşamlarının her döneminde çeşitli güçlüklerle mücadele etmek zorunda kalıyorlar. Çocuk yaşta erken ve zorla evlilikler, kız çocukları ve genç kadınların hayallerini, umutlarını ve potansiyellerini engelliyor; haklarını gasp ediyor ve kimliklerini yok sayıyor.

"Koruma Altında Yetiştirme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınlar için Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Çalıştayı", kamu, sivil toplum ve akademi temsilcileriyle birlikte koruma altında yetişen kız çocuklarının ve genç kadınların seslerini duyurmak için bir platform sağladı. Bu platformda bu sorunun nedenleri, etkileri ve çözüm önerileri üzerine derinlemesine bir tartışma yapıldı.

Çalıştayın sonuçları bu raporda detaylı bir şekilde özetlenmiştir. Rapor koruma altında yetişen kız çocuklarının ve genç kadınların hikayelerini anlatırken, aynı zamanda kız çocukları ve genç kadınların yanında ve onlarla birlikte haklarını savunmak ve geleceklerini şekillendirmek için burada olduğumuzu gösteriyor.

Umarız bu rapor, koruma altında yetişen kız çocuklarının ve genç kadınların haklarını korumak ve onların güvenliğini sağlamak için atılacak adımlara ilham verir ve katkı sağlar.

Sevgi ve Saygılarımla,

Tuğçe EKİN
Yönetim Kurulu Başkanı
Hayat Sende Derneği

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, 2-3 Aralık 2023 tarihinde Ankara'da 21 kurumdan 37 kişinin katılımı ile gerçekleşen Koruma Altında Yetişme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınlar için Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Çalıştayı'nın sonuçlarını özetlemektedir. Çalıştay, koruma altında yetişen kız çocuklarının ve genç kadınların çocuk yaşta erken ve zorla evliliklere sürüklenme deneyimlerini anlamak ve bu olguyu önlemek için bir araya gelen kamu, sivil toplum, akademi temsilcileri ve koruma altında yetişen katılımcıların katkısıyla gerçekleştirilmiştir.

Kız Çocukları ve Genç Kadınlar için Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik Profili

Çalıştayda koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar için ÇYEZE'ye sürüklenme deneyimleri açısından iki profil olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre ilk profil küçük yaştan itibaren koruma altında yetişen ve gerek kurum bakım deneyimi gerek ilgi, sevgi ihtiyacı gerekse biyolojik ailenin yönlendirmesi ile ÇYEZE'yi deneyimleyenlerdir. İkinci profil ise zaten ÇYEZE riski altında olması sebebiyle 13 yaşından sonra koruma altına alınmış olan ama bu süreçte gerek koruma altındayken yeterli koruyucu ve önleyici müdahaleye erişemeyen gerek evlenmeyi bir sebeple kendi isteyen gerek biyolojik ailenin yönlendirmesi ile ÇYEZE'yi deneyimleyenlerdir. Buradaki farkın tartışılma nedeni; ÇYEZE'nin tek sebebinin kurum bakımı olmadığı, sadece buna odaklanmanın risk altındaki diğer grupları gözden kaçırmak demek olduğudur.

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliğin Nedenleri ve Etkileri

Çalıştayda katılımcılar tarafından koruma deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar açısından ÇYEZE'nin nedenleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu nedenler şu şekilde başlıklandırılmıştır:

- Destekleyici ve sağlıklı aile yapısının olmaması,
- Yeterli destek olmadan biyolojik aile yanına dönüş süreci,
- Çocuğun/gencin yaşadığı psikososyal sorunlar ve içinde buldukları zorlayıcı koşullar,
- Koruma altında bulunma sürecinde yaşanan olumsuz deneyimler,
- 18 yaşından sonra korumadan ayrılma sürecinde yeterli desteğe erişememe,
- Çocuk koruma sisteminin bütüncül bir koruyucu-önleyici yaklaşım sunmakta yetersiz kalması,
- Mevzuat ve politikanın uygulanmasında güçlükler yaşanması,
- Toplumun normalleştirme yaklaşımı,
- Medyanın özendirici etkisinin olması

Ayrıca, erken evliliğin kız çocukları ve genç kadınların hayatlarını nasıl etkilediği de tartışılmış, ÇYEZE'nin sonuçları şu şekilde başlıklandırılmıştır:

- Aile içi şiddete maruz kalma,
- Psikososyal sorunlar ve toplumsal hayattan uzaklaşma,
- Erken gebelik ve annelik,
- Risklere açık olma

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİĞİ ÖNLEME STRATEJİLERİ

Çalıştayda ÇYEZE'nin neden ve nasıl gerçekleştiği, kız çocukları ve genç kadınları nasıl etkilediği ele alındıktan sonra önlemek için neler yapılabileceği konusu ele alınmış, önleme için yapılabilecek çalışmalar şu şekilde başlıklandırılmıştır:

- Koruma altındaki çocukların güçlendirilmesi,
- Koruma altındaki çocukların eğitime devamının desteklenmesi,
- Çocukların korumadan ayrılmaya ve sonrasına hazırlanması,
- Çocuk koruma sisteminin iyileştirilmesi,
- Mevzuatın ve uygulamasının güçlendirilmesi,
- Kurumlararası iş birliğinin artırılması,
- Biyolojik ailenin güçlendirilmesi

Çalıştayda, koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için koruyucu ve önleyici çalışmalar gerçekleştirilebilecek kurum ve kuruluşlar şu şekilde belirlenmiştir:

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
- Milli Eğitim Bakanlığı,
- Adalet Bakanlığı,
- Sağlık Bakanlığı,
- Gençlik ve Spor Bakanlığı,
- Sivil Toplum Kuruluşları,
- Yerel Yönetimler,
- Türkiye İstatistik Kurumu,
- Diyanet İşleri Başkanlığı

Sonuç

Bu rapor, koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocuklarının erken ve zorla evlilik deneyimlerini anlamak ve önlemek için önemli bir kaynak olarak hizmet etmektedir. Sonuçlar, ileride yapılacak daha derinlemesine çalışmalar için bir temel oluşturarak, koruma altında yetişen kız çocukları ve genç kadınların erken ve zorla evliliklere karşı korunmasına yönelik çabaları desteklemeyi amaçlamaktadır.

Hayat Sende Derneği

Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği (Hayat Sende), 2007 yılında kendileri de devlet koruması altında yetişen bir grup idealist genç tarafından kurulmuş olup devlet korumasında yetişen çocuk ve gençlerin temel yaşam becerilerini kazanmış şekilde, ayrımcılığa uğramadan hayata atılması vizyonuyla çalışmalar gerçekleştirmektedir. Derneği kuran gençler korumadan ayrıldıklarında yaşadıkları güçlüklerden yola çıkarak kendilerinden sonra korumadan ayrılacak arkadaşları için bir destek mekanizması kurmayı amaçlamışlardır.

Toplumda koruma altında yetişen çocuk alanındaki çalışmaların birçoğunun merhamet ve acıma temelli olduğu görülmektedir. Hayat Sende bu bakış açısına karşı çıkarak hak

temelli bir yaklaşım savunmakta, her bireyin hak sahibi olduğu ancak bazı bireylerin toplumdaki diğer bireylere göre haklara erişimde daha çok güçlük yaşadığından yola çıkarak fırsat eşitliği amacıyla çalışmalarını yürütmektedir.

Koruma altında yetişen çocuk ve gençlerin toplumda karşılaştığı ayrımcılık, dışlanma ve etiketlenmeye karşı savunuculuk ve farkındalık çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca dernek koruma altında yetişen ve çoklu hassasiyet yaşayan gruplara yönelik özelleşen çalışmalar yürütmektedir. Bunların başında kız çocukları ve kadınlar gelmektedir. Devlet koruması altında yetişen kız çocukları ve kadınlar, toplumda etiketlenmeye ve hedef alınmaya yönelik çok daha fazla yüksek bir risk taşımaktadır. Bu nedenle kız çocukları ve genç kadınların güçlendirilmesine yönelik özelleşen proje ve programlar geliştirilmektedir.

Proje Hakkında Bilgi

Hayat Sende devlet koruması altında yetişen kız çocukları ve genç kadınlarla yakın temasta çalışan bir sivil toplum kuruluşudur. Son 3 yılda sunduğumuz sosyal hizmet danışmanlığında ve psikolojik destekte, çocuk yaşta, erken ve zorla evlenme (ÇYEZE) riski altında olan veya hali hazırda ÇYEZE yaşamış pek çok koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocuğu vakasıyla karşılaştık. Hedef grubumuzda ÇYEZE riskinin yüksek olduğunu hem vakalarımızda hem de akademik çalışmalarda gözlemledik ancak toplum ve paydaşlar tarafından bu sorunun koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar özelinde tanımlanmadığını, ele alınmadığını yani bu riskin fark edilmediğini gözlemledik. Bu durum koruyucu ve önleyici tedbirler alınmasının önündeki en önemli engellerden biridir ve koruma altındaki kız çocukları ve genç kadınlar için ÇYEZE riskini arttırmaktadır.

“Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin (ÇYEZE) Önlenmesi Alanında Çalışan Sivil Toplum Örgütlerinin (STÖ) Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında Sivil Toplum Geliştirme Merkezi ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) sivil toplum kuruluşlarının ÇYEZE alanında gerçekleştirdiği projeleri desteklemektedir. Hayat Sende Derneği'nin yürütmüş olduğu “Koruma altında yetişen kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE riskinin azaltılması “ projesi STGM ve UNFPA ortaklığında yürütülen proje kapsamında mali olarak desteklenmiştir.

Buradan yola çıkarak proje ile temel amacımız koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocuklarının ve 18-20 yaş arasındaki genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenme riskini azaltmaktır. Bu hedefe ulaşabilmek için, Hayat Sende olarak ÇYEZE'nin önlenmesi için kurumsal kapasitemizi güçlendirmeyi amaçladık. Ayrıca, kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yaparak koruma altındaki kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesi sorununu tanımlamayı ve bu soruna çözüm bulmayı amaçladık.

Bunun için dernek olarak ÇYEZE ile mücadele strateji belgesinin oluşturulması, ÇYEZE riski altındaki kız çocukları ve kadınlara danışmanlık sunulması, hedef gruptaki 18 yaş üstü kadınlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmesi, paydaşları bir araya getiren bir arama çalışmayı gerçekleştirilmesi, çalıştay çıktılarının kamu ve sivil toplum kuruluşlarına yaygınlaştırılması, ASHB ve ilgili STK'lara çalışma ziyaretleri gerçekleştirilmesi ve de sosyal medya ve geleneksel medya yoluyla proje ve çıktıların yaygınlaştırılması planlanmıştır. Raporda 18 yaş üstü kadınlarla yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve hem koruma altında yetiştirme deneyimi olan bireyler hem de sivil toplum ve kamu kurumlarından katılımcılarla birlikte çalıştayda ele alınan konular detaylı bir şekilde analiz edilmiş ve savunuculuk önerileriyle birlikte sunulmuştur.

ÇALIŞTAYIN AMACI VE MEVCUT DURUM

Çalıştayın amacı koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların çocuk yaşta, erken ve zorla evliliğe sürüklenmelerine ilişkin mevcut durumu, ÇYEZE'ye sürüklenme nedenlerini ve sonuçlarını, ÇYEZE'yi önlemek için kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları tarafından yapılacak önleyici çalışmalar için önerileri ortaya koymaktır. Bununla birlikte çalıştayın, koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için geliştirilecek savunuculuk çalışmalarında veri ve kanıta dayalı bir kaynak sunması hedeflenmiştir. Bakımı ve korunması biyolojik ailesi tarafından karşılanamayan çocuklar, risk altında bulunan ço-

cuklar 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında bakım ve koruma altına alınmaktadır. Türkiye'de 23 bin çocuk koruma altındadır ve her yıl ortalama 3 bin genç korumadan ayrılmaktadır. Her yıl yaklaşık koruma altındaki 250 genç (korumadan ayrılan gençlerin yaklaşık onda biri) üniversite sınavını kazanmaktadır. Üniversite eğitime devam etmeyenlerin yarısından fazlası ilköğretim mezuniyeti ile devlete hizmetli kadrosunda atanmaktadır. Aile ve Sosyal Sosyal

Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından cinsiyet istatistikleri paylaşılmamakla birlikte yaklaşık 10 bin kız çocuğunun koruma altında olduğu ve her yıl en az bin genç kadının korumadan ayrıldığı tahmin edilmektedir. Koruma altına alınan çocuklar 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında kendilerine uygun bakım modellerinden (kurum bakımı veya koruyucu aile) yararlanmakta, bakım ihtiyacına ilişkin durumlarında bir değişiklik olmaması halinde en az 18 yaşına kadar koruma altında kalmaktadır.

18 yaşına gelen gençlerden üniversite eğitimine devam edenlerin koruma kararı 25 yaşına kadar uzatılmakta, çeşitli eğitim giderleri ve barınma ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmaktadır. Devletin sağlamış olduğu destekler temel ihtiyaçlar kapsamında değerlendirilmekte ve giyim, gıda, barınma ve temel eğitim giderleri gençler koruma altında bulunduğu sürece karşılanmaktadır.

Ancak yine temel ihtiyaçlardan olan psiko-sosyal destek ve kişisel gelişimin desteklenmesinde var olan uygulamaların yeterli olmadığı görülmektedir. Özellikle aniden korumadan ayrılan gençler için ilk uyum süreci travmatik olmakta, korumadan ayrılma barınma ve ekonomik sıkıntılarla daha da zor bir sürece evrilmektedir. Ayrıca bakım ve koruma sonrası desteklerin yeterli olmamasından dolayı sosyal destek mekanizmalarına erişmekte güçlük yaşayan gençler yalnız kalabilmektedir. Pek çok farklı riskle karşı karşıya kalan gençler suça ve intihara sürüklenme riskiyle de karşı karşıya kalabilmektedir.

Devlet Koruması Altında Yetiştirme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınlar Daha mı Fazla ÇYEZE Riski Altında?

Koruma altında yetişen kız çocukları ve genç kadınlar erken yaşta evlilikte yüksek risk altındadır. Koruma altında yetişen kız çocukları için en büyük risklerden biri ergenlik dönemlerinde biyolojik aile yanına dönüşlerinin sağlanması yani devlet koruması altından ayrılmalarıdır. Vakalar incelendiğinde çocukların koruma altına alınma sebebinin çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar olduğu, ailenin çocuğun ihtiyaç duyduğu bakımı sağlayamadığı görülmektedir. Yani bu ailelerdeki çocuklar hali hazırda ekonomik ve psiko-sosyal olarak kötü koşullarda yaşamaktadır. Çocukların aile yanına dönüşü Türkiye'deki çocuk koruma sisteminde hızlı bir şekilde gerçekleştirilmekte, ne biyolojik aileler ne de çocuklar bu sürece yeterli düzeyde hazırlanmamaktadır.

Karşılaşılan vakalarda aile yanına döndürülen 13-14 yaşındaki kız çocuklarının döndükleri yıl içerisinde aileleri tarafından evlendirildiği gözlemlenmiştir. Özellikle uzun yıllar çocuklarının bakımından uzak kalan aileler çocuğun eve dönüşünü bir yük olarak değerlendirebilmekte ya da çocuğu kontrol edemediği düşüncesiyle evliliğe itmektedir. Kız çocuklarının koruma altına alınmasının temel sebeplerinin aile içi şiddet, zorla evlendirme ve istismar olduğu düşünüldüğünde, ailelere yeterli düzeyde bir güçlendirme ve danışmanlık hizmeti verilmeden çocukların aile yanına döndürülmesi erken evlilik için en büyük risklerden biridir. Çünkü ailenin kusuru nedeniyle koruma altına alınan kız çocuğu aileye döndüğünde suçlanmakta ve bir yük olarak görülmektedir.

Öte yandan koruma deneyimi olan 18-20 yaş arasındaki genç kadınlar evliliği bir kurtuluş olarak görebilmektedir. Özellikle yeterli psiko-sosyal ve ekonomik desteğe ulaşamayan ve biyolojik ailelerinden destek alamayan kadınlar erken yaşta evlilikleri tercih edebilmektedir. İstihdama erişim için devlet desteği (kamu personeli olarak sınavsız istihdam edilmeleri) önemli bir önleyici faktör olmakla birlikte yeterli değildir.

Çünkü özellikle biyolojik ailesi tarafından kabul edilmeyen genç kadınlar, kuracakları aile tarafından kabul görme hayali ile korumadan çıkar çıkmaz evlenmek istemektedir. Koruma altında yetişen genç kadınların yaşadıkları travmatik deneyimler göz önünde bulundurulduğunda destek olmadan hayatları için sağlıklı ve istikrarlı karar vermelerinin de güç olduğu görülmektedir.

Mevzuatta yer alan bir uygulama kız çocuklarının 18 yaşından önce evliliği düşünmesi için bir risk oluşturmaktadır. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik Madde 18'e göre koruması devam eden çocuk evlenerek korumadan ayrılırsa tek seferlik bir evlilik yardımı sağlanmaktadır. Bu yardım yalnızca kız çocuklarına yönelik olup erken yaşta evliliğe yönelik bir teşvik de sunmaktadır. Çünkü 18 yaşına gelince koruma kararının kalkacağını bilen bir çocuk evlenerek korumadan ayrılırsa bu yardımı alacağını da biliyorsa evlenerek ayrılmayı tercih edebilmektedir.

Koruma altında büyüyen ve erken yaşta, zorla evlendirilen kız çocukları ve kadınların sayısını bilmesek de (yetkililer tarafından takip edilmemekte ve/veya paylaşılmamakta) dernek olarak on beş yıldır bu tezi doğrulayan birçok vakayla karşılaştık. ASHB'ye bağlı kadın konuk evlerindeki birçok kadın koruma altında bulunma deneyimine sahiptir. Erken yaşta, zorla evlendirilen kız çocukları ve kadınların şiddet ve ekonomik yoksullukla sonuçlanan bir süreçte kadın konuk evlerine yerleştiğini gözlemledik. Ayrıca Türkiye'de yapılan birçok akademik araştırma, koruma altında büyüyen kız çocukların ve kadınların erken yaşta evliliğe itildiğini doğrulamaktadır (Boduroğlu, 2016; Turgut ve Özkan, 2019; Uğur ve Kılıç, 2022).

Eğitimden kopma hem çocuk yaşta, erken ve zorla evliliğe iten sebeplerden hem de ÇYEZE'nin sonuçlarından biridir. Gerek koruma altındayken gerek korumadan ayrıldıktan sonra kız çocuklarına ve genç kadınlara yeterli psiko-sosyal destek ve rehberlik sunulmaması ÇYEZE açısından önemli bir risktir. Alanda bizim gözlemlediğimiz en önemli risklerden biri koruma altında yetişen kız çocukları ve kadınların ÇYEZE açısından yüksek risk altında olduğunun bilinmemesidir. ÇYEZE ile mücadele alanında bu konu yeni gündem girmiştir ve ÇYEZE ile mücadele eden kurum ve kuruluşlar bu sorunun bu açıklıkla farkında değildir. Bu nedenle öncelikle sorunun tanımlanmasına, verilerle güçlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Devlet Koruması Altında Yetişme Deneyimi Olan Genç Kadınlar Açısından ÇYEZE Özne Deneyimleri Özeti

Koruma altında yetişme deneyimi olan ve ÇYEZE yaşayan 7 kadınla bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 1 saat sürmüş olup ses ve görüntü kaydı alınmamış, yalnızca yazılı not tutulmuştur. Görüşmeye katılan kadınlara kişisel verilerin gizliliği hususunda "Gönüllülük esasına dayalı olan görüşmelerde elde edilen tüm kişisel bilgiler gizli tutulacak, çalışmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır." bilgilendirmesi yapılmıştır.

Tablo 1: Katılımcı kadınların sosyodemografik özellikleri

Doğum Yılı - Yaş	Öğrenim Durumu	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Çalışma Durumu
1998 - 25 yaş	Ortaokul	Evli	1	Çalışıyor
1998 - 25 yaş	Ortaokul	Evli	1	Çalışıyor
1999 - 24 yaş	Lise	Bekar	1	Çalışıyor
1982 - 41 yaş	Lise	Bekar	2	Çalışıyor
1996 - 27 yaş	Açık lise	Evli	2	Çalışmıyor
1992 - 31 yaş	Lise	Bekar	2	Çalışıyor
1999 - 24 yaş	İlkokul	Bekar	1	Çalışmıyor
1992 - 31 yaş	Lisans	Evli	1	Çalışıyor

Tablo 2: Katılımcı kadınların profilleri

Kaç Yaşında Koruma Altına Alındı	Kaç Yıl Korumada Kaldı	Kaç Yaşında Korumadan Ayrıldı	Neden Korumadan Ayrıldı	Kaç Yaşında Evlendi	Kaç Yaşında Doğum Yaptı
11	6	17	Yurttan kaçtı	18	22
8	7	15	Aile yanına döndürüldü	18	20
2	13	15	Aile yanına döndürüldü	15	16
8	2	10	Aile yanına döndürüldü	16	18
9	7	16	Aile yanına döndürüldü	18	18
7	4	11	Aile yanına döndürüldü	15	16
3	11	14	18 yaşında ayrıldı (evlenerek)	18	21

Yapılan görüşmelerde evlenme süreçlerine bakıldığında kadınlar; yaşadıkları sevgi eksikliği, 'nereye giderim' çaresizliği, karşı cinsin ufak bir ilgisinin üzerlerindeki etkileri üzerine bu tercihi yaptıklarına değinmişlerdir.

Evlendikleri kişi ile tanışma süreçlerine bakıldığında ise kadınlar;

- Yurttan kaçtıktan sonra çalıştığı ortamda tanıştığını ve erken yaşta cinsel ilişki deneyimlemesi sonucu evlilik düşünmek zorunda hissettiğini,
- 15 yaşında anne yanına döndürüldükten sonra sosyal medya üzerinden tanıştığını,
- 15 yaşında baba yanına döndürüldükten sonra babası tarafından para karşılığı zorla ve aile imzasıyla evlendirildiğini,
- 10 yaşında baba yanına döndürüldükten sonra 14 yaşında, kendisinden 16 yaş büyük birisiyle zorla evlendirilmek üzereyken nişanı atması üzerine sosyal medyadan tanıştığı biriyle aile imzasıyla 17 yaşında evlendiğini,

- 16 yaşında anne yanına döndürülmesi ve annesinin yaptığı ikinci evlilikten olan eşin kendisi ve kardeşine yapmış olduğu psikolojik baskı, hakaret ve zorla çalıştırma gibi sebeplerden kurtulmak üzere annesinin tanıştırdığı komşunun oğluyla evlendiğini, 13 yaşında cinsel istismara maruz kaldığını ve annesi tarafından kimsenin artık kendisini istemeyeceğini düşünmesi üzerine anneannesinin tanıştırdığı biriyle 15 yaşında imam nikahı ile 17 yaşında ise resmi nikahla evlendiğini,
- 18 yaşında yaşı dolduğu için yurttan çıkışı yapıldığını ve babasının yanına dönmekten korktuğu, akrabalarının ise kendisine bakmak istemediğini bildiği için dersane çıkışında tanıştığı biri ile evlendiğini ifade etmiştir.

Görüşmelerde kadınların koruma altına alınma, koruma altında bulunma ve korumadan ayrılma süreçleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Amaç kadınların ÇYEZE deneyimlerine ilişkin derinlemesine bir bilgi edinmek aynı zamanda farklılaşan ve ortaklaşan noktaları görmektir. kadınların çocukken koruma altına alınma nedenlerine bakıldığında ortak temanın ebeveynin bakımından yoksun kalma olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcı kadınların koruma altına alınma nedenleri

Koruma Altına Alınma Nedeni	Görüşmelerde Beyan Edilme Sayısı
Anne-babanın boşanması	4
Babanın alkol kullanım sorunları	1
Şiddet	2
Babanın vefatı/hapse girmesi	2
Annenin babayı öldürmesi	1

Koruma altında yetişen kız çocukları ve genç kadınların neden ve nasıl ÇYEZE'yi deneyimlediği bu alanda geliştirilecek çalışmalar için çok önemli bir bilgidir. Bu bağlamda görüşmelerde kadınların çoğunlukla anne, baba, anneanne, annenin ikinci eşi gibi yakın çevrenin yönlendirmesiyle evlenme sürecine yönlendirildiği görülmüştür. Bununla birlikte kaldığı çocuk bakım kuruluşundan kişilerin yönlendirmesiyle evlendiğini belirten katılımcılar da olmuştur.

Tablo 4: Katılımcı kadınların evlenmesi sürecine sebep/vesile olan kişiler

Vesile Olan Kişiler	Görüşmelerde Beyan Edilme Sayısı
Kendi Kararı	2
Anne	2
Baba	2
Kuruluş Çalışanı	2
Anneanne	1
Annenin İkinci Eşi	1
Arkadaş	1

Katılımcı kadınların evlilik öyküsüne bakıldığında; kadınlar çoğunlukla eşleri ve eşlerinin aileleri tarafından manipülatif söylemlere maruz kaldığını, -özellikle şiddet deneyimi olan kadınlar- kendilerini sık sık sorguladıklarını ve suçu genellikle kendilerinde aradıklarını, kendilerinde bir eksiklik olduğu düşüncesiyle kendilerini yeterli hissetmedikleri için evliliklerinde sorun yaşadıklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. Birçoğunun resmi nikah öncesinde imam nikahıyla evli kaldığı ve ayrılma sürecinde nafaka talep etmediği gözlemlenmiştir.

Görüşmelerde bir başka dikkat çekici husus kadınların aslında “şiddet”i yalnızca fiziksel şiddetle eşleştirdiğidir. Kadınlar evlilik deneyimlerini aktarırken ilişkiye zorlama, pornografik görüntüler izlemeye zorlama gibi deneyimleri olumsuz deneyimler olarak anlatmış ama bir şiddet olarak belirtmemiştir. “Şiddet” kelimesini yalnızca dövme, vurma gibi fiziksel şiddette kullandıkları görülmüştür. Görüşmelerde kadınların “şiddet” olarak tanımlamadığı ancak analizde tanımlanan şiddet türleri aşağıda tablolştırılmıştır.

Tablo 5: Katılımcı kadınların evlilik içinde karşılaştıkları şiddet türleri

Karşılaşılan Şiddet Türleri	Görüşmelerde Beyan Edilen Şiddet Eylemleri
Cinsel Şiddet	İlişkiye zorlama, pornografik görüntüler izlemeye zorlama
Fiziksel Şiddet	Dövme, vurma, merdivenlerde sürüklenme, tekme, dışarı çıkmasına izin vermeme
Ekonomik Şiddet	Parasına el koyma, ev içi emeğin yok sayılması, çalışmasına engel olma
Psikolojik Şiddet	Hakaret, aşağılama, tehdit, dışlama

Kadınların hepsi şiddete uğradıklarını belirtmiştir. Kadınlara şiddete nasıl bir tepki verdikleri sorulmuş, yasal yollara hiç başvurmadıkları gözlemlenmiştir. Neden yasal yollara başvurmadıkları bu araştırmada detaylı incelenmemiştir ancak görüşmelerde “şiddet”i normalleştirmeye yönelik ifadeleri olduğu gözlemlenmiştir.

**“Hiç kıyamıyordum şikayetçi olmaya,
hep ‘düşüm, ayağım kaydı’ diyordum.” (B.L., 25 yaş)**

**“Şiddet görmedim çok fazla, o bana vurmaya kalkınca
ben de ona vuruyordum, gücü yetmiyordu.” (E.B., 24 yaş)**

Örneğin bu katılımcı görüşmede sık sık cinsel şiddet ve psikolojik şiddeti tarif etmiş ama yalnızca fiziksel şiddeti “şiddet görme” olarak nitelendirmiştir.

Kadınların hepsi evlendikleri yaşı erken olduğunu düşündüklerini; birçoğu evlendiklerinde özgürlüklerinin kısıtlandığını bile farkında olmadığını; evlenmek için yeterli olgunluğa sahip olduklarını hissetmediklerini: ev işleri altında ezilme, çocuk bakımı, cinsel ilişkiye zorlanma, koruma altında yetiştiği için aşağılanma ve hakir görülmeyi deneyimlediklerini ve bu süreçlerde kendilerini çok yalnız hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda kadınların aile, akraba, arkadaş gibi sosyal destek mekanizmalarına yeterli derecede erişemediği ve evlilik yaşamının beklentilerini karşılamada güçlük çektikleri söylenebilmektedir.

Katılımcı kadınların hepsi koruma deneyimi olan kız çocukları ve kadınlarda ÇYEZE'nin yaygın görüldüğünü düşündüklerini, verilen örneklerde; kurumdaki sıkıyönetimden bunaldıkları ve sevgi eksikliği nedeniyle karşı cinsten gösterilen en ufak ilginin üzerlerindeki etkisi, kurumdan ayrıldıklarında bir destek mekanizmalarının olmaması, yıllarca kurum bakımında kaldıktan sonra 15-16 yaşlarında aile yanına döndürüldüklerinde aileyle bağ kuramama, maddi veya başka bir nedenden dolayı bir çıkar karşılığında evlendirilme, evliliği bir kurtuluş olarak görme, kurum bakımından yeni çıktığı için henüz hayatı deneyimleyememe ortam/çevre görememe gibi nedenlerle kurum bakımında yetişen kız çocuklarının erken yaşta evlenme kararı aldıklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda kendilerine "Çevrenizde koruma altında yetişen ve erken yaşta evlenen aklınıza gelen kaç kadın var?" diye sorulduğunda **5 kadın, çevrelerinde tanıdıkları koruma altında yetişen ve ÇYEZE deneyimleyen toplamda 82 kadın olduğunu ifade etmiştir.** (2 kadın sayı vermemiş, 'çoğunluk' ve %70 ifadelerini kullanmışlardır.) Katılımcı kadınların bir kısmı ayrıca kurumdan ayrıldıktan sonra erken yaşta evlenen ve kendisi koruma deneyimlemiş olup çocuklarını da kuruma veren, evliliği yönetemediği için yurda teslim eden, kendisi de kadın sığınma evine yerleşen veya kendi isteğiyle veya duygusal ilişki yaşadığı bir erkek tarafından zorla konsomatrislik yapan çok fazla tanıdıkları olduğunu ifade etmişlerdir. Net sayılarla bu ifadeler desteklenemiyor olsa da bu alanda araştırmalar yürütmek için bu çalışma bir başlangıç noktası sunmaktadır.

Kadınlara o dönemde ne olsaydı evlenmezsiniz diye sorulduğunda cevapların tamamının dışarıdan bir kişi ve kurumun müdahalesi ile ilişkilendirildiği görülmüştür. ÇYEZE'nin gerçekleşmesinde ailenin ve çevrenin yönlendirmesinin önemli bir rolü olduğu bir gerçektir. Ancak yine de katılımcıların önlenme sürecinde kendilerine bir rol vermemiş olması dikkate değerdir.

Katılımcı kadınlara sorduk: Ne olsa o dönemde evlenme kararı vermezdi?	"Aile Desteği" "Sosyal Destek" "Biri Şikayet Etseydi" "Ailevi Sorunlar Olmasaydı" "Koruyucu Aile" "Kurum Desteği"
Katılımcı kadınlara sorduk: Kim ya da hangi kurumlar evlenme sürecini önleyebilirdi?	Devlet, Aile, Yurt, Sosyal hizmet uzmanının değerlendirmesi

<p>Katılımcı kadınlara sorduk: ÇYEZE'yi önlemek için ne yapılabilir?</p>	<p>“Devletin sahip çıkması gerekiyor.” “Her evlenelim diyenle nikah kıyılmasına izin verilmemeli.” “21 yaş üstü olmalı evlenme yaş sınırı.” “18 yaşında yurttan gönderilmeden önce ailesi araştırılmalı.” “Ailesi yoksa kalacak yer sağlanmalı.” “Kendi dizlerinin üstünde durabildiklerinde desteği bırakmalı.” “Ailesine döndürülüyorsa da ailesi incelenmeli.” “Ailenin imza yetkisi kaldırılmalı.” “Çocuk yurttan çıktığında sosyal hizmet uzmanı gelip takip etmeli evlendirilme riskine karşı.” “Nerede kiminle, kaç kişiyle yaşadığını düzenli takip edilmeli.”</p>
---	--

Özne Deneyimleri Analiz Sonucu

Koruma altında yetişme deneyimi olan ve ÇYEZE yaşayan 7 kadınla yapılan bireysel görüşmeler sonucunda kadınların öznel deneyimleri, deneyimlerinin benzeşen ve farklılaşan noktaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesinde rol oynayan şeyler kendi isteği, aile yönlendirmesi, kurum koşulları ve personelin yönlendirmesi şeklinde çeşitlenmektedir. Kız çocuklarının koruma kararı kaldırılarak biyolojik aile yanına döndürülmesinin ÇYEZE için bir risk olduğuna ilişkin Hayat Sendi Derneği'nin dile getirdiği gözlem kadınların deneyimleriyle de doğrulanmıştır. Bununla birlikte koruma altında yetişme deneyimi olan veya olmayan kadınlar için ortaklaşan düşük sosyoekonomik düzeyde olma, eğitime devam etmeme, sosyal destek mekanizmalarından yoksun kalma da ÇYEZE nedenleri arasındadır. Bu bağlamda sürüklenme nedeninin farklılaşması önleme için geliştirilecek çalışmaların da farklılaşması gerektiğini ortaya koymaktadır. ÇYEZE'nin önlenmesi için katılımcılar aile desteğine, sosyal desteğe, devlet desteğine, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının önleyici çalışmalarına, sosyal hizmet uzmanlarının nitelikli müdahaleler yürütmesine vurgu yapmıştır. Esasında bu yanıtlar çözüm için gerekli paydaşları ve çerçeveyi çok net bir şekilde öznelere penceresinden çizmektedir.

Katılımcı kadınlara sorduk: Ellerinde sihirli bir değnek olsa devlet koruması altında yetişen bir kadın olarak sistemde ya da kurumda neyi değiştirirlerdi?

“O zamana dönmek ister ve kurumun şartlarını rahatlatırdım.”

“Evlenmediğim yaşa geri dönmek isterdim.”

“Ailemle büyümeyi... 8 yaşına dönüp annemden ayrılmamak için elimden geleni yapar, o cinayeti önlerdim.”

“Çalışanların vurdumduymazlığı, yetersizliği.”

“Rehabilitasyon merkezleri var psikolojik durumu iyi olmayan koruma altındaki çocuklar için, bu ve Çocuk Destek Merkezi gibi kuruluşların kaldırılmasını isterdim.”

“Lise düzeyine gelinceye dek hiçbir çocuğun aile yanına döndürülmemesini isterdim.”

“Kurumdaki tüm çalışanları merhametli yapardım.”

“Anlayış isterdim tüm çalışanlardan, bize temas eden tüm meslek elemanlarından.”

19*

sevgi*

***Görüşmelerde kadınların kaç kere evlenme sürecini anlatırken sevgi ihtiyacını vurguladığını gösterir.**

Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesiyle ilgili en çarpıcı çıktılardan biri kadınların “sevme, sevilme” ihtiyacına yaptığı vurgudur. Koruma altında yetişme deneyimi olan kişilerin birine aşırı bağlanma ihtiyacı içinde olabileceği akademik çalışmalarda da ortaya konmuştur (Karataş, 2017). Bu ihtiyacı neden yalnızca sağlıklı bir bağlanma örüntüsü diye ele alamayacağımızı katılımcı kadınlar açıkça ortaya koymuştur. Çünkü o ihtiyaç kadınların yine görüşmelerde

sıkça belirttiği şekilde birilerine “kanma”sına sebep olmakta en nihayetinde ÇYEZE'ye sürüklenmede bir rol oynamaktadır. Bu da koruma altında yetişen çocukların düzenli psikososyal destek almasının önemini ortaya koymaktadır.

ÇYEZE'yi ister çocuk yaşta isterse erken yaşta (18-20 yaş) deneyimlemiş olsun ÇYEZE sonucunda kadınların fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddete eşleri veya eşlerinin aileleri tarafından maruz bırakıldıkları görülmüştür. İlgi çekici olan husus kadınların şiddeti yalnızca fiziksel olarak tanımlaması duygusal, ekonomik ve cinsel şiddeti yalnızca kötü deneyimler olarak çerçevelemesidir. Bu durum, Hayat Sende Derneği'nin vakalarda gözlemlediği koruma altında yetişen kız çocukları ve genç kadınların şiddeti ve şiddetin sinyallerini ayırt edemediği gözlemi ile uyumludur.

5*

kanmak*

*Görüşmelerde kadınların kaç kere evlilik için kanmak ifadesini kullandığını gösterir.

ÇYEZE sonucunda yalnızca bunu deneyimleyen kadınlar değil kadınların çocukları da çeşitli risklerle karşılaşmaktadır. Görüşme çıktılarına göre, kadınlar için erken gebelik, erken annelik ve kadın sağlığı sorunları riskler arasındayken, çocukları için ise koruma altına alınma ve sağlıklı anne-bebek bağı kurulamaması riskleri bulunmaktadır. Bu durum 2019'da koruma altında yetişen ebeveynler ve çocukları ile ilgili gerçekleştirilen araştırma sonucu ile uyumludur. Buna göre kişinin koruma altında yetişmesi çocuğu için doğrudan bir risk oluşturmamakta ancak risklerin

önlenmesi için uzun dönemli destek ve takip önerilmektedir (Topçu ve Ulukol, 2019). Bizim araştırmamızda yer alan ÇYEZE faktörü koruma deneyimi olan genç annelerin daha çok desteklenmesi gerektiğine de dikkat çekmektedir.

Gerçekleştirilen bireysel görüşmeler koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE deneyimlerine derinlemesine bir bakış sunmayı hedeflemiştir. Gerek akademik alanda gerekse kamu ve sivil toplum raporlarında koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocuklarının ve genç kadınların çocuk yaşta ve erken yaşta evlenmelerine ilişkin herhangi bir verinin veya çalışmanın bulunmaması bu görüşmelerden elde edilen verileri daha da değerli kılmaktadır. Çünkü şu an bulunduğumuz süreçte koruma altında yetişme deneyimi olan kaç kız çocuğu ve kadının ÇYEZE'ye sürüklendiği ortaya konamasa da böyle bir durumun varlığı ve "sorunun" olduğu gerçeği açığa çıkarılmıştır. Bu tespit yalnızca 7 kadın üzerinden değil, 7 kadının görüşmelerde belirttiği şekilde çevrelerinde koruma deneyimi olan ve ÇYEZE'ye sürüklenen çok sayıda arkadaşları üzerinden yapılmıştır. Bundan sonraki süreç kadınların deneyimlerinden de yola çıkarak ÇYEZE riskinin bireyden genele nasıl ortaya çıktığı, nelere sebep olduğu ve nasıl önleneceği üzerine olacaktır.

ÇALIŞTAYIN YÖNTEMİ

Katılımcılar çalışmaya gelmeden önce, koruma altında yetişme deneyimi bulunan kız çocuklarının ve kadınların ÇYEZE deneyimlerine ilişkin düşünceleri, hazırlık yaparak ve varsa vaka örneklerini derleyerek gelmeleri için bilgilendirilmiştir. Ayrıca çalışmaya temel oluşturması için koruma altında yetişme deneyimi olan ve ÇYEZE deneyimlemiş 7 kadınla yarı yapılandırılmış birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya yöntem olarak seçilen odak grup çalışması 4 oturumdan oluşmaktadır. Buna göre, önceden belirlenen 4 ana başlık çerçevesinde hazırlanan soruların bulunduğu dokümanlar kolaylaştırıcı ve raportörlere rehber oluşturması adına gruplara dağıtılmıştır. Bu 4 ana başlık şunlardır:

- Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar **NEDEN** ÇYEZE'ye sürüklenmektedir?
- Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesinin **SONUÇ**ları nelerdir?
- Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini **ÖNLEM**EK için neler yapılabilir, kurumların **SORUMLULUK**ları nelerdir?
- Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için yapılabilecek **SAVUNUCULUK** çalışmaları nelerdir?

Çalıştayda katılımcılar çalıştıkları kuruma ve deneyimlerine göre 5 gruba ayrılmış; her grupta en az 1 koruma altında yetişen genç, 1 ASHB (merkez ve taşra teşkilatı) temsilcisi, 1 sosyal hizmet uzmanı ve 1 sivil toplum temsilcisi yer almış; önceden hazırlanan yapılandırılmış sorular ışığında oturumlarda tartışmalar gerçekleştirilmiş; her oturum sonunda gruplar sunum yaparak tartışmaları genel gruba paylaşmıştır. Her grupta bir kolaylaştırıcı ve bir raportör yer alarak çalıştay raporu için detaylı raporlama gerçekleştirilmiştir. Raporlar anonim olarak tutulmuş ve analiz edilmiştir.

ÇALIŞTAY KATILIMCILARI

“Koruma Altında Yetişme Deneyimi Olan Kız Çocukları ve Genç Kadınlar için Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Çalıştayı” 2-3 Aralık 2023 tarihinde Ankara’da 21 kurumdan 37 kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılım sağlayan kurum ve kuruluşlar:

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
- Aile ve Sosyal Hizmetler Ankara İl Müdürlüğü,
- Ankara Atatürk Çocuk Evleri Sitesi,
- Ankara Ayaş Çocuk Evleri Sitesi,
- Ankara Saray Çocuk Evleri Sitesi,
- Başaran Kadınlar Kültür Sanat Edebiyat Derneği,
- Bizim Çocuklar Gençlik Akademisi Derneği,
- Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği,

- Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği (ÇİİÖDER),
- Kadın ve Demokrasi Vakfı (KADEM),
- Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,
- Kırşehir Yetiştirme Yurdundan Ayrılanlar Yardımlaşma Derneği,
- Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği,
- İstanbul Koruyucu Aile Derneği,
- Malatya Yetiştirme Yurtlarından Ayrılanlar Yardımlaşma Derneği,
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı,
- Niğde Yetiştirme Yurdundan Ayrılanlar Derneği,
- Okuyan Anneler ve Çocukları Eğitim Kültür Derneği,
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER),
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM),
- Yetiştirme Yurtlarından Ayrılanları Koruma Yardımlaşma ve Sosyal Dayanışma Derneği (YADER Derneği)

Çalıştayda koruma altında yetiştirme deneyimi olan 10 katılımcı, sosyal hizmet uzmanı olan 15 katılımcı ve 1 akademisyen yer almıştır.

ÇALIŞTAY ÇIKTILARI

1.Devlet koruması altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar neden daha fazla ÇYEZE riski altında, ÇYEZE'ye neden ve nasıl sürükleniyor?

Çalıştay oturumlarında durumun ortaya çıkma nedeni ve sürecini ortaya koymak amacıyla koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocuklarının ve genç kadınların ÇYEZE'ye neden ve nasıl sürüklendiği ele alınmıştır. Buna göre tartışmalar neticesinde şu ana başlıklara ulaşılmış ve raporun devamında her bir başlığın içeriği detaylı olarak sunulmuştur:

- Destekleyici ve sağlıklı aile yapısının olmaması,
- Yeterli destek olmadan biyolojik aile yanına dönüş süreci,
- Çocuğun/gencin yaşadığı psikososyal sorunlar ve içinde buldukları zorlayıcı koşullar,
- Koruma altında bulunma sürecinde yaşanan olumsuz deneyimler,
- 18 yaşından sonra korumadan ayrılma sürecinde yeterli desteğe erişememe,
- Çocuk koruma sisteminin bütüncül bir koruyucu-önleyici yaklaşım sunmakta yetersiz kalması,
- Mevzuat ve politikanın uygulanmasında güçlükler yaşanması,
- Toplumun normalleştirme yaklaşımı,
- Medyanın özendirici etkisinin olması

Destekleyici ve Sağlıklı Aile Yapısının Olmaması

“Çocuğun koruma altına alınma nedeni ÇYEZE'nin de nedeni olabiliyor. Örneğin bazı çocuklar zaten ya kendisi evlenmek istediği, birine kaçtığı için ya da aile evlendirmek istediği için koruma altına alınıyor. Bu çocukların sonuçta ÇYEZE'ye sürüklenmesi de daha yüksek.”

- Koruma altına alınan çocukların sağlıklı bir ailede büyümemiş olması,
- Çocuğun aile içinde cinsel istismara maruz kalması,
- Çocuğu ensestten koruma düşüncesi,
- Çocuk istismara uğradığında ailenin istismarcısı ile evlendirmeyi tercih etmesi,
- Ailelerin baş edemediği çocukları başına bir şey gelecek korkusu gibi toplumsal etiketlerden koruma yöntemi olarak evlendirmesi,
- Ailelerin ÇYEZE'yi normalleştirmesi,
- Para karşılığı evlendirme,
- Biyolojik ailenin ekonomik durumunun yetersiz olması

“Kız çocukları doyurulacak bir kişi olarak görülüyor. Belli yaşa geldin ben mi hala daha seni koruyacağım diyorlar ve yalnız bırakıyorlar kız çocuklarını. Çocuğu boğaz sorunu olarak gördüğünde kurum bakımına veriyorlar.”

- Aile içi atışmalar, bağ kuramama, kuşak çatışması,
- İletişim güclüğü çektiği biyolojik aile yanında, sosyal medya aracılığıyla biriyle tanışıp kaçma isteği,
- Ailenin ve çocuğun, eğitim durumunun düşük olması

Yeterli Destek Olmadan Biyolojik Aile Yanına Dönüş Süreci

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğe göre çocuğun biyolojik aile yanına döndürülme sürecinde ayrılış planı çocuk, aile ve yakınlarının katılımı ile hazırlanır. Çocuk, aile ve yakınları ayrılış sonrasında sağlanacak hizmetler hakkında bilgilendirilerek iş birliğine katılımları teşvik edilir. Ailesinin veya yakınının yanına döndürülen çocukların ikamet ettikleri ildeki il müdürlüğünce en az bir yıl düzenli aralıklarla izlenmesi ve ihtiyaçlarına göre diğer tedbirler ile desteklenmesi sağlanır. 18 yaşını tamamlayarak ayrılanlar içinse çocuğun toplumsal hayata hazır olma durumuna yönelik değerlendirme reşit olmasına iki yıl kala yapılır, ayrılan çocuklar bakım sonrası rehberlik ve izleme kapsamında en az bir yıl süreyle psikososyal olarak desteklenir. Mevzuatta aile yanına döndürülen veya 18 yaşını tamamlayarak korumadan ayrılan çocuklar için bir izleme ve müdahale öngörülmüş ancak uygulamada bu hususta eksiklikler olduğu gözlemlenmektedir.

- Koruma altındayken biyolojik aile yanına döndürülen çocuklarda ÇYEZE riskinin yüksek olması,
- Kurum içinde çapraz bir denetim sisteminin olmaması, aile yanına dönüş kararını veren meslek elemanı ile denetleyenin farklı olması,
- Çocuğun yeterli inceleme yapılmadan ve destek sunulmadan biyolojik ailenin yanına döndürülmesi

“Aile yanına dönen çocuğu aileye teslim ettiğinizde beni evlendirecekler diye düşünüyor. Aile eğitilmiş değil, çocuk da okumayı seçenek olarak görmüyor. Evlenmeye teşvik var eğitime teşvik yok.”

- Biyolojik aile yanına döndürme sürecinde ailenin hazırlanmaması, aile ve çocuk arasında uyumu kolaylaştıracak uygulamaların olmaması

“Takip eksikliği var uzmanlar tarafından. Çocuk çok uzun yıllar tanımıyor bir anda biz ailenin yanına döndürüyoruz ama anlayamıyorlar, birbirlerinin dillerini bilmiyorlar. Uyum sorunu yaşıyorlar. Aile çocuğu tanımıyor.”

- Acil koruma kararı ile koruma altına alınan çocuğun biyolojik aile yanına kolay dönmesi,
- Aile yanına döndürmede takip olmaması, detaylı inceleme gerçekleştirilmemesi

“Eğer çocuk akrabanın istismarından dolayı koruma altına alındıysa çocuk suçlanıyor, o durum da çocuğu evliliğe itiyor. Erkek çocuklarda aileye döndürüldükten sonra çok fazla sokağa düşme olmuyor. Ama kız çocukları erkek çocuklarına göre daha fazla sokağa düşüyor.”

Çocuğun/Gencin Yaşadığı Psikososyal Sorunlar ve İçinde Buldukları Zorlayıcı Koşullar

- Kız çocuklarının ve genç kadınların sosyal desteğe erişememesi,
- Çocuğun/gencin güvenecek kimseyi bulamaması, daha fazla istismar edilmekten korkması veya aileden gerekli desteği görmemesi,

- Çocuğun hayattan beklentileri ve eğitim konusunda motivasyon düşüklüğü olması,
- Çocukların geleceğe dair eğitim vb. gibi bir amacının olmaması,
- Çocuğun aile üyelerinden veya bir yetişkinden sağlıklı bir rehberlik alamıyor olması,
- Çocukluk döneminde sahip olunamayan sağlıklı aile ortamını evlilikte bulma hayali,
- Kız çocukların ailenin itirazına rağmen evlenmek istemesi, ailenin sözünü dinlememesi veya aileyi muhatap almaması,
- Madde kullanımı,
- Erken cinsel ilişki,
- Erken gebelik

“Çocuklar kuruma gebelikten dolayı girdiğinde gebelik orada devam ediyor. Orada devam ettikten sonra çocuklar çocuklarına hasret kalıyor. Çocuğuyla beraber yaşayabilmesi için çocuk yaşta veya erken yaşta evlenmeyi çözüm olarak görüyor.”

- Çocukların yasal haklarını bilmesine rağmen yine de evlenmek istemesi,
- Çocuğun/gencin özgür hareket etme konusundaki eylemleri (kurallara uymama, aile veya danışmanın yönlendirmelerini dinlememe),
- Çocuğun kurumdan kaçmak için evliliği araç olarak görmesi,
- Çocukların güvenebilecekleri kişi ve kurumların olmaması

“Sosyal medya ortamlarında, “yaşlı ve zengin sevgili (sugar daddy)” adı altında kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlenme isteği ile gerçekleşiyor.”

Koruma Altında Bulunma Sürecinde Yaşanan Olumsuz Deneyimler

- Çocuğun kurumda yaşadığı sorunlar,
- Çocuklara hakları, ÇYEZE'nin riskleri, cinsel sağlık, üreme sağlığı konularında yeterli eğitimlerin verilmemesi,
- Çocuğun koruma altındayken fırsatlar konusunda yeterince desteklenmemesi, bilgilendirilmemesi

“Örneğin ben üniversite kazandım, kimse ne yapacağını bilmiyor destek anlamında.” (Koruma altında yetişme deneyimi olan genç)

- Fırsatların koruma altındaki her çocuğa eşit sunulmaması,
- Çocuğun ihtiyaçlarının o çocuğa özel olarak karşılanmaması,
- ÇYEZE'nin risklerinin çocuklar tarafından bilinmemesi,
- Çocuğun eğitime devam etmemesi

“Koruma altındaki çocuklar açık liseye gidiyor. Eğitim hayatlarında ciddi bir kopukluk var bu boşluğa bir şekilde sızan pek çok sorun var.”

- Kuruma yeni gelen çocuklarla ve kurumda kalan çocukların birbirini olumsuz etkilemesi,
- Çocukların birbirinin cinsel hayat, sevgili, eğitim vb. deneyiminden olumsuz etkilenmesi,
- Kurum bakımındayken çocukların uyum sağlayamaması,
- Akran zorbalığı,
- Çocuğun bireysel ilgi ve rehberlik ihtiyacı

“Kurum bakımında ilgi yok, sohbet yok. Örneğin kurum çevresindeki dolmuşçularla arkadaş olup evlenmek istiyorlar. Çünkü en yakın ilgiyi ondan görüyorlar, sevgi sanıyorlar. Dolmuşçular da yurt çocuğu, memur olabilir düşüncesiyle evlenmek istiyorlar. Bu durum karşısında çocuklarla ve dolmuşçularla birebir görüşmeler yapıldı ve durumun önüne geçildi. Kurum bakımındaki çocuğun sevgi eksikliği, arkadaş eksikliği, en yakın ilgi duyacağı karşı cinse yönelim çocukları ÇYEZE'ye sürükleyen nedenlerden.”

- Kurumda baskı olması,
- Sorunlu çocuk olarak algılanan çocukların kurum çalışanları tarafından biran önce kurum dışına atılmak istenmesi

18 Yaşından Sonra Korumadan Ayrılma Sürecinde Yeterli Desteğe Erişememe

- Çocuğun kurumdan ayrılma sürecine yeterli düzeyde hazırlanmaması,
- Genç kadınların kurum bakımı sonrası destek için kurumlara erişimde sorun yaşamaması,
- Çocuğun korumadan ayrılırken bakım sonrası rehberlik ve takip istememesi ile destekten yoksun kalması,

“Sosyal desteği ASHB'de çalışan bir uzman sunamaz. Bakım sonrası haklar, hizmetlere erişim konusunda bakanlık orada fakat sosyal destek konusunda bakanlık yetersiz ve dışarıda kalıyor.”

- Aile desteğinin olmaması,
- Aile içinde kabul görememe, sahip çıkılmama ve destek görememe,
- Ekonomik yetersizlikler

“Kurum bakımından ayrıldıktan sonra aile bağı kuramıyor, çocuk barınma yeri arıyor. Sevgi ihtiyacı hissediyor. Bunun yanı sıra 2828 sayılı kanunun 32.maddesi ÇYEZE’ye meyilli ve destekleyici konumda. 15-18 yaş arası çocuk bu kanundaki parayı almak için evleniyor.”

- Teknolojinin gelişimine ayak uydururken bilinçsiz sosyal medya kullanımı,
- Evliliği güvenli liman olarak görmesi

“Sevgi ihtiyacı ve sahip olamadığı aileyi arama, cinsel ihtiyacın karşılanması gibi etkenler evliliğe teşviğe sebebiyet vermektedir.”

- Kurum bakımından ayrılan gencin kendine ait bir ev isteği,
- Kendini gerçekleştirme/ispat isteği

Çocuk Koruma Sisteminin Bütüncül Bir Koruyucu-Önleyici Yaklaşım Sunmakta Yetersiz Kalması

- Çocukların kurum bakımına girme nedenlerine yönelik koruyucu önleyici hizmetlerin yokluğu,
- Çocukların korumaya alındığında var olan mevcut sorunun çözülmemesi,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının çocuk yaşta evliliği önlemeye yönelik müdahalelerinin yetersiz olması,
- Çocuk yaşta evlilik riski altında olduğu için ihbar edilen ve kolluk kuvvetlerine getirilen çocukların aileye geri teslim edilmesi,
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hizmetlerinin her ilde standart olmaması,
- Her çocuğa aynı standart uygulamanın olması, özelleşen müdahalelerin olmaması,
- Okullardaki rehberlik servislerinin etkin çalışmaması,

- İhmal ve istismara maruz kalan çocuklara yönelik güçlendirici çalışmaların yetersiz olması,
- Çocuk evlerinde öğretmen, psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının yetersiz kalması,
- Hassas koşullardaki çocuklarla çalışmak için sosyal hizmet eğitimi almamış meslek elemanlarının sosyal hizmet müdahaleleri sunması,
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı kuruluşlarda personel sayısı yetersizliği,
- Okul sosyal hizmetinin olmaması

“Okul sosyal hizmeti bağlamında koruyucu ve önleyici uygulamalarla müdahale edilmesi gereken noktalar var ve okulda rehberlik servisleri bu konuda yetersiz kalıyor. Okul sosyal hizmeti çok önemli.”

Mevzuat ve Politikanın Uygulanmasında Güçlükler Yaşanması

- Mevzuatta çeyiz yardımı altında sadece koruma altında yetişen kız çocuklara yönelik evlenme desteğinin olması,
- ÇYEZE vakalarına multidisipliner bir bakış açısıyla bakılmaması yalnızca ASHB’nin sorumluluğunda olarak değerlendirilmesi,
- Yönetmelikte olan kararların sahada uygulama eksikliği bulunması,
- Danışmanlık tedbirinin yasada olması fakat uygulamada eksiklikler olması/uygulanamaması,
- 5395 sayılı kanunda geçen tedbirler konusunda iş yükünün sadece ASHB’ye bırakılması,
- Eğitim tedbirinde sorumluluğun ASHB’den çıkıp MEB’e geçmesi ancak bakanlıklar arası koordinasyonun yetersiz olması

Toplumun Normalleştirme Yaklaşımı

- Çocuk yaşta evlenme riskini fark edenlerin önleyici mekanizmalara haber vermemesi veya nereye başvuracağını bilmemesi,
- Toplumun bazı kesimlerinin çocuk ve erken yaşta evliliği teşvik etmesi,
- Toplumsal kültür ve yaklaşımın ÇYEZE'yi normal kabul etmesi ve teşvik etmesi,
- Çevre baskısı,

“Çocuk ya da ailesi cinsel birliktelik ve gebelik sonrası evlenmesi gerektiğini düşünüyor.”

- Çocukların okulda ve toplumda “kurum çocuğu” olarak etiketlenmesi ve ayrımcılığa maruz kalması,
- Ailesi olan çocuğu koruyan biri var fakat koruma altındaki çocukları koruyan biri yok düşüncesi,

“Aileler -özellikle mental geriliği olan” oğulları için kurum bakımından ayrılmış veya kurum bakımında kalan kız çocukları tercih etmektedir. Çünkü kurum bakımındaki kız çocukları ve genç kadınları daha savunmasız, kimsesiz olarak görmektedirler.”

“Tecavüz konusunda, “seninle bir daha kimse evlenmez” düşüncesi ile ÇYEZE'ye sürüklenme çok fazla yaşıyor. Toplumsal normlar, evliliğe yüklenen anlamlar, ataerkil yapı, evlenince statü sahibi olma düşüncesi, evli kadının üstün olacağı düşüncesi, bir yuvan olsun düşüncesi, birinin karısı olma düşüncesi çocukları ÇYEZE'ye sürükleyen nedenlerden.”

- Koruma altındaki Roman çocuklar için riskin yüksek olması,

- Roman kültüründe aile konargöçer olduğu için aile yanına döndürüldükten sonra devlet tarafından takip etmekte zorluklar olması, nüfus kaydının takibinin zor olması

Medyanın Özendirici Etkisinin Olması

- Medyanın çocukları olumsuz etkilemesi

“Medya ve dizilerde de bu olayın normalleştirildiği de görülmekte. Rıza inşa etme kesinlikle yok, özellikle cinsel konuda. Ama bunu romantik aşk gibi göstererek (Yalı Çapkını dizisi ile) durum normalleştiriliyor. Tik Tok'un da fark edilmeme konusunda etkisi çok büyük, çocuklar evlenip mutlu olduğunu paylaşıyorlar ve bu da diğer çocukların bunu normal karşılmasına sebebiyet veriyor.”

- Dizilerin, filmlerin, gündüz kuşağındaki kadın programlarının işledikleri konu bakımından özendirici olması

KORUMA ALTINDA YETİŞME DENEYİMİ OLAN KIZ ÇOCUKLARI İÇİN ÇYEZE NE ZAMAN FARK EDİLİR?

Koruma altındaki kız çocuklarının 16-18 yaş arasında daha çok çocuk yaşta evlilik riski altında olduğu belirtilmiştir. Ancak çocuk yaşta evlilikte yaşın giderek düştüğü katılımcılar tarafından belirtilmiş; 13 yaşından itibaren kız çocuklarının risk altında olduğu, ergenliğe girme yaşı, regl olma yaşının da riskli yaş dönemlerinden olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çocukların "İmam nikahı" ile evlendirildiği belirtilmiştir. Koruma deneyimi olan kız çocukları ve kadınlar için ÇYEZE'nin riskinin fark edilme zamanlarını belirli durumlar ve faktörler etrafında gruplandırmıştır.

ÇYEZE;

- İhbar edilmesi,
- Boşanma, şiddet gibi süreçlerin mahkemeye yansması,
- Çocuğun/gencin hamile kalması,
- Çocuğun zorunlu örgün eğitime devam etmemesi durumunda fark edilebilmektedir.

"Koruma altındaki kız çocukları ve genç kadınlar için ÇYEZE riskinin yüksek olmasının sebebi koruma altında olmaları değil. Tam tersi koruma altına alınmayan çocuklarda ÇYEZE riski daha yüksek. Ancak koruma altındaki çocuklar içinse sistemin iyi işlememesi, korumaması risk oluşturuyor."

"Göçmenlerde daha sıklıkla görülüyor. Göçmenlerde ÇYEZE normalleşmiş, kuruma gelen çocuk neden burdayım diye sorgulamaya başlıyor."

2. Devlet koruması altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesi sonucunda ne oluyor?

“Kendilerini devlet koruması döngüsünde buluyorlar. Çocuk yaşta koruma altına alınan kadınlar ÇYEZE'ye sürüklenmesi sonucunda evliliğin getirdiği sorumlulukları yerine getirememektedir. Tekrar şiddet ve istismar sürecine maruz kalan kadınlar devlet korumasına ihtiyaç duymaktadırlar.”

Çalıştay oturumlarında koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların neden ve nasıl ÇYEZE'ye sürüklendiğinin ele alınmasından sonra, kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'den nasıl etkilendiğini, deneyimlerini ortaya koymak amacıyla ÇYEZE'nin kız çocukları ve kadınlar açısından sonuçları ele alınmıştır. Buna göre tartışmalar neticesinde aşağıdaki ana başlıklara ulaşılmış ve raporun devamında her bir başlığın içeriği detaylı olarak sunulmuştur:

- Aile içi şiddete maruz kalma,
- Psikososyal sorunlar ve toplumsal hayattan uzaklaşma,
- Erken gebelik ve annelik,
- Risklere açık olma

Aile İçi Şiddete Maruz Kalma

Oturumlarda hem yapılan birebir görüşmelerinin çıktıkları hem de paydaşların karşılaştığı ÇYEZE vakaları tartışılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda çalıştayda ÇYEZE deneyimlemiş koruma altındaki kız çocukları ve kadınların yaşadığı aile içi şiddet şu şekilde belirtilmiştir:

- Duygusal şiddet,

- Değersiz hissetme, kabul görmeme sonucunda depresyon, kaygı bozukluğu, anksiyete,
- İntihara sürüklenme,
- Dışlanma,
- Fiziksel şiddet,
- Aile büyükleri ile yaşamaya zorlama,
- Cinsel şiddet (Cinsel ilişkiye zorlanma),
- Ekonomik şiddet,
- Ev içi emek sömürüsü

“Ekonomik sömürü hem istismarcı hem de bu kişinin ailesi ve çevresi tarafından yapılıyor. Sadece istismarcı değil ailesi de ekonomik olarak sömürüyor. Memursa çalıştırıp parasına el konulabiliyor.”

Psikososyal Sorunlar ve Toplumsal Hayattan Uzaklaşma

Oturumlarda özne deneyimleri ve paydaşların gözlemleri tartışılmış, kadınların ÇYEZE'yi deneyimlemesinin yalnızlaşmalarına, çevre baskısı yaşamalarına, toplumsal yaşamdan ve sosyal destek mekanizmalarından uzaklaşmalarına, yoksullaşmalarına neden olduğu vurgulanmıştır. Tüm bunların da kadınlar için psikososyal sorunları beraberinde getirdiği belirtilmiştir.

- Toplumsal hayattan uzaklaşma,
- Yalnızlık,
- Birey olarak kabul edilmeme,
- Yoksulluk,
- Sosyal destek bulamadığı için boşanamama, geriye dönememe,
- Aile yanına dönememe ,
- Çevre baskısı,
- Güçlü yanlarını kullanamama,
- Sosyal destek ağları ile bağ kuramama

Erken Gebelik ve Annelik

Oturumlarda ÇYEZE'nin sonuçları ele alınırken erken gebelik ve annelik sıklıkla dile getirilmiştir. Bu hem bir risk hem de kız çocukları ve kadınların desteklenmesi gereken önemli bir alandır. Çoğu genç kadının ÇYEZE sonrasında gebelik ve anneliği bilinçsiz ve yalnız bir şekilde geçirdiği belirtilmiştir. Erken gebelik ve annelik başlığı altında aşağıdaki riskler paylaşılmıştır:

- Erken yaşta cinsel deneyim,
- Kadın sağlığı sorunları,
- Bilinçsiz bir gebelik süreci,
- İstenmeyen gebelik,
- İstenmeyen gebeliklerde kabullenme noktasında psikolojik olarak zorluk yaşama, gebelik sürecinin akışlarını gerçekleştirilememesi, çocuk bakımında yetersizlik (çocuk için riskler beraberinde geliyor),
- Ebeveynlik becerilerine yeterli düzeyde sahip olmama,
- Ebeveynlik rollerini yeterli düzeyde yerine getirememesi

Risklere Açık Olma

Oturumlarda ÇYEZE'nin nelere sebep olduğu tartışılırken ÇYEZE deneyimlemenin kız çocukları ve genç kadınları genel olarak daha savunmasız ve hassas bir duruma soktuğu belirtilmiştir. Buna göre ÇYEZE ile kız çocukları ve genç kadınlar için;

- Suça sürüklenme,
- Madde bağımlılığı,
- Sürekli desteğe ihtiyaç duyma,
- Eğitime devam edememe,
- İş hayatına girmeme,
- İş hayatında devam etmeme,
- İmam nikahı ile 2.eş olma- kumalık durumu,

- Konsomatrisliğe ve fuhuşa sürüklenme risklerinin arttığı belirtilmiştir.

ÇYEZE deneyimleyen kişilerin çocuklarının risk altında olma riskinin yüksek olduğu da tartışılarda ele alınmıştır. Koruma altında yetişme deneyimi olan kadınların çocuklarının da ÇYEZE sonrasında koruma altına alınması riski belirtilmiştir.

“Çocuğu var çocuğunu da kurum bakımına alıyorlar. Çocuk annenin kaderini yaşıyor.”

“Yalnızca koruma altında yetişen kız çocukları değil oğlan çocukları da çocuk yaşta ve erken evlenme riski altında.”

3. Devlet koruması altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için neler yapılabilir/ yapılmalıdır?

Oturumlarda katılımcılar ÇYEZE'nin neden ve nasıl gerçekleştiğini, kız çocukları ve genç kadınları nasıl etkilediğini ele aldıktan sonra önlemek için neler yapılabileceği konusunu ele almıştır. Buna göre ÇYEZE'nin önlenmesi için ortaya çıkan ana başlıklar:

- Koruma altındaki çocukların güçlendirilmesi,
- Koruma altındaki çocukların eğitime devamının desteklenmesi,
- Çocukların korumadan ayrılmaya ve sonrasına hazırlanması,
- Çocuk koruma sisteminin iyileştirilmesi,
- Mevzuatın ve uygulamasının güçlendirilmesi,
- Kurumlararası iş birliğinin artırılması,
- Biyolojik ailenin güçlendirilmesi

Aşağıda ana başlıkların her birine yönelik detaylı öneriler sıralanmıştır.

Koruma Altındaki Çocukların Güçlendirilmesi

- Koruma altındaki kız çocukları eğitim, kariyer, psikososyal anlamda güçlendirilmeli,
- Koruma altındaki çocuklara cinsel sağlık eğitimi verilmeli,
- Koruma altındaki çocukların hak bilinci artırılmalı, haklarını ve destek mekanizmalarını öğrenmeleri için fırsatlar sunulmalı,
- İyi örnekler, başarılı kişiler rol model olarak çocuklarla daha çok irtibata geçirilmeli,
- Çocuklara ve gençlere psikolojik destek sunulmalı,
- Koruyucu ve önleyici çalışmalar için kurumda eğitime devam etmeyen ve risk altındaki gruplara odaklanılmalı,
- Koruyucu ve önleyici çalışmalar için biyolojik aile yanına döndürülen çocuklara odaklanılmalı,
- Koruyucu ve önleyici çalışmalar için halihazırda ÇYEZE riski ile koruma altına alınmış çocuklara odaklanılmalı,
- Çocuk ve gençler hobi, sanat ve spora yönlendirilerek kişisel gelişimleri desteklenmeli; bu yüzden çocukları spora yönlendirme amacıyla Gençlik ve Spor Bakanlığı ile iş birliği yapılmalı

Koruma Altındaki Çocukların Eğitime Devamının Desteklenmesi

- Çocukların okula, eğitime devamı takip ve teşvik edilmeli,
- Örgün öğretim desteklenmeli, açık öğretim en son seçenek olmalı,
- Okullarda etiketleme ile mücadele kapsamında şikayet ve destek mekanizmasının güçlendirilmeli,

- Çocukların eğitime devam motivasyonsuzluğunun nedenlerine bakılmalı ve buna göre motivasyonu artırıcı uygulamalar teşvik edilmeli,
- Çocukların eğitim vizyonu yükseltilmeli,
- Etiketlemeyi önlemek amacıyla kurumlar arası iş birliği güçlendirilmeli, okul ile çocuğun kaldığı kurum sıkı iletişim halinde olmalı,
- Okul sosyal hizmeti uygulaması bir an önce hayata geçirilmeli

Çocukların Korumadan Ayrılmaya ve Sonrasına Hazırlanması

- Çocuklar bakım sonrası sürece koruma altındayken en az 2 yıl önce etkin bir şekilde hazırlanmaya başlanmalı,

“Kurumdan ayrılanlarla ilgili destek çok zayıf. Bakanlıklarla destek konusunda iletişime geçilmeli, bu konuyla ilgili çalışan STK’larla iş birliği yapılmalı.”

- Bakım sonrası rehberlik ve izleme birimlerinde personel sayısı ve niteliği artırılmalı,
- Bakım sonrası rehberlik ve izleme birimlerinin çalışmalarının niteliği artırılmalı,
- Özel sektörde iş fırsatlarının artırılması ve gençlerin bu işlere teşvik edilmesi sağlanmalı

Çocuk Koruma Sisteminin İyileştirilmesi

- ASHB çocuğun hangi nedenlerle korumaya alındığını göz önünde bulundurarak özelleşen bir müdahale ve takip sistemi oluşturmalı (ÇYEZE riski ile koruma altına alınan bir çocuğun bu riski göz önünde bulundurularak takip edilmesi gibi)

- Kurumdan kuruma imkanların farklılık göstermemesi için uygulama birliği yapılmalı,
- SED yardımı kapsamında ve bakım sonrası süreçlerde takip güçlendirilmeli,
- Aileye döndürülen veya en başından aile yanında desteklenen çocuklar daha çok denetlenmeli,
- Aileye ve çocuğa düzenli psikolojik destek imkanı sunulmalı,
- Koruyucu ailelik sistemi geliştirilmeli ve desteklenmeli

“Çocuk koruyucu aile yanına verilirse sürekli takip edileceği için evlendirilemez.”

- Bakım verenlerin koruma altındaki çocukların ÇYEZE’ye sürüklenmesi konusundaki bilinci artırılmalı
- Kuruluşlarda sık denetim yapılmalı, etkin ve şeffaf izleme mekanizmaları oluşturulmalı
- Kurum içi çocuk ve personel ilişkileri çocuk katılımı da sağlanarak denetlenmeli
- İdarecilerin kuruluşları daha sık ziyaret ve kontrol etmesi sağlanmalı
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu İl Koordinasyon Kurulları daha sık görüşmeli, etkin ve yerele göre özelleşen stratejiler geliştirmeli
- Personel sadece hizmet içi eğitimlerle değil motivasyonel ve psikososyal etkinliklerle de desteklenip ÇYEZE konusunda güçlendirilmeli

Mevzuatın ve Uygulamasının Güçlendirilmesi

- Uygulanabilir ve ihtiyaca karşılık veren çocuk hakları odaklı bir mevzuat geliştirilmeli

- Çocuk Koruma Kanunu’nda ve pek çok kanunda yer alan “sosyal çalışma görevlisi” meslek tanımının kaldırılması, çalışanlar eğitimini aldıkları lisans alanı doğrultusunda uygulamalar gerçekleştirmeli,
- Sosyal Hizmetler Kanunu 32. madde kapsamında koruma altındaki kız çocuklarına yönelik çeyiz yardımı ⁽²⁾ mevcut haliyle evlendirmeye yönlendiriyor, erkekleri de içine alacak şekilde ve yaş sınırı konularak güncellenmeli,

“18 yaşını doldurup evlenen bir çocuk çeyiz yardımı alıyor. Ama üniversite okuduktan sonra da almalı. O haktan her yaşta faydalanmalı. Bu yardım çeyiz yardımı adı altında çıkarılarak başka bir isim adı altında bekar olsa da alabileceği bir yardım alması sağlanabilir. Çünkü koruma sonrası bireysel bir yaşam kurarken de maddi desteğe ihtiyaç duyuyorlar, yalnızca evlenirken değil”

- Türk Medeni Kanunu 124. maddeye göre önü açılan 16-17 yaşında anne baba vasi rızası ile evlendirilme kaldırılmalı ⁽³⁾
- Tedbir kararları ile ilgili bakanlıkların birbirleriyle iletişimi kopuk, bu noktada bakanlıklar bir koordinasyon içinde çalışmalı

“Danışmanlık tedbirinin herkese verilmesi durumunda ihtiyaç önceliği noktasında sıkıntılar çıkıyor. Danışmanlık tedbiri ile ilgili eleman yetersizliğinin çözülmesi gerekmektedir.”

⁽²⁾ 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 32nci maddesi gereği Bakanlığa ait sosyal hizmet kuruluşlarında korunma kararı devam eden kız çocuklarından evlenenlere çeyiz ihtiyaçlarını karşılamak ve bir defaya mahsus olmak üzere en yüksek Devlet memuru aylığının bir buçuk katı tutarında evlenme yardımı yapılır. Bu yardım hiçbir vergi ve kesintiye tabi tutulmaksızın ödenir.

⁽³⁾ Türk Medeni Kanunu Madde 124: “Madde 124- Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.”

Kurumlararası İş Birliğinin Artırılması

- Çocuklar sivil toplum kuruluşlarını koruma altındayken tanımalı, ihtiyaç duyduğunda destek alabileceğini bilmeli,
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorunun ve çözümün bir şekilde tarafı olan bakanlık ve kurumlarla koordineli çalışmalı,
- Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okul müdürü ve öğretmenlerin koruma altında yetişen çocuklara ilişkin farkındalıkları artırılmalı,
- Yerel yönetimler ve ASHB iş birliği içinde kurumdan ayrılan çocuklar için geçici bakım merkezleri oluşturulmalı

Biyolojik Ailenin Güçlendirilmesi

- Biyolojik ailenin yasalardan haberdar olması için farkındalıkları artırılmalı, ailelere zorunlu olarak eğitim verilmeli, buna katılmazsa cezai yaptırım uygulanmalı,
- Aileye döndürülen çocuklarda takip sistemi için ekip oluşturulmalı ve bu ekiplerin uygulayıcıları psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları olmalı,

“Çocuğun kurum bakımından sonra ailenin yanına gidebilmesi için ailenin de rehabilite edilebilmesi gerekir.”

- Fail ile tecavüze uğrayan çocuğun evlenmesini teşvik eden her türlü yaklaşım ve uygulamadan uzak durulması için ailelerin farkındalıklarının artırılması

4. Devlet koruması altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için hangi kurum, ne yapmalıdır?

Çalıştay oturumlarında koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların neden ve nasıl ÇYEZE'ye sürüklendiği, ÇYEZE'nin sonuçları ele alındıktan sonra nasıl önlenebileceği konusu ele alınmış, bu bağlamda sorumlu olabilecek kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir. Buna göre koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için aşağıdaki kurum ve kuruluşlar koruyucu ve önleyici çalışmalar gerçekleştirilebilir:

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
- Milli Eğitim Bakanlığı,
- Adalet Bakanlığı,
- Sağlık Bakanlığı,
- Gençlik ve Spor Bakanlığı,
- Sivil Toplum Kuruluşları,
- Yerel Yönetimler,
- Türkiye İstatistik Kurumu,
- Diyanet İşleri Başkanlığı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

- Sahadaki personelin aldıkları eğitime uygun belirli alanlarda uzmanlaşması sağlanmalı,
- Personelin görev, sorumluluk ve yetkileri belirlenmeli ve bunların dışına çıkılmamalı ,
- Ev ziyaretleri yapan elemanların niceliği ve niteliği artırılmalı,
- ASH il müdürlüklerine ve kuruluşlara nüfusta kayıtlı kişi sayısına göre değil ihtiyaca göre personel gönderimi yapılmalı,
- Kurumda terapistler yoksa psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının terapist olması için eğitimlerine devam etmeleri teşvik edilmeli,

- ASHB'ye bağılı ŞÖNİM'de kalan çocuklar da ayrıca izlenmeli, koruyucu ve önleyici çalışmalarla desteklenmeli
- Koruma altındaki gebe anne adayları çocuk bakımı, beslenme eğitimleri gibi eğitimlerle desteklenmeli
- Bakım sonrası rehberlik ve izleme sosyal hayata uyum, barınma gibi ihtiyaçları karşılayacak şekilde kapsamlı yürütülmeli
- Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli erken yaşta evlenen ve çocuk sahibi olan genç anneleri de kapsayacak şekilde olmalı
- Kamudaki meslek elemanlarının uygulamaları ile STK'lar iş birliği halinde olmalı
- Çocuk aile yanına döndürülmeden önce biyolojik aile konusunda daha iyi takip edilmeli ve araştırma yapılmalı
- Koruma altına alınan çocuğun ailesi ile ailenin güçlendirilmesi ve çocuğun dönüş süreci üzerinde çalışılmalı
- Koruma kararının kaldırılmasında aceleci davranılmamalı, tüm aile üyeleri ile çalışılmalı
- Personel yetersizliği yeni meslek elemanı alımları ile güçlendirilmeli ve meslek elemanı üzerindeki ağır iş yükü azaltılmalı
- Aile yanına döndürüldükten sonra da çocuk ve aile takip edilmeli ve çalışmalara devam edilmeli
- Toplum temelli sosyal hizmet modeli uygulanmalı

Milli Eğitim Bakanlığı

- Okul sosyal hizmeti öncelikli olarak faaliyete geçirilmeli
- Rehberlik birimlerinin faaliyet alanları okul sosyal hizmeti ile güncellenmeli, sosyal hizmet uzmanları ve rehber öğretmenler arasında iş bölümü ve iş birliği yapılmalı

- Rehberlik araştırma merkezleri ÇYEZE'ye yönelik koruyucu ve önleyici müdahaleler kapsamında güçlendirilmeli
- Çocukların devamsızlık takipleri yapılmalı ve müdahaleler geliştirilmeli
- Çocuklara yönelik risklerin tespitinde okulun bildirim yükümlülüğüne ilişkin farkındalık artırılmalı
- Okulda sosyal aktivitelerin artırılması ile çocuğun okula bağlılığı artırılmalı ve eğitime devam teşvik edilmeli

Adalet Bakanlığı

- Adalet sistemi çocuk dostu ve rehabilite edici bir konumda olmalı
- Danışmanlık tedbiri yerel yönetimler tarafından da uygulanmalı
- Tedbir kararlarının uygulanıp uygulanmadığı daha da detaylı takip edilmeli
- ÇYEZE hususunda ve koruma altındaki çocukların çocuk yaşta evlilik riski hususunda hakim ve savcılarının farkındalıkları artırılmalı
- Koruma kararı kalkacak çocukların öyküsüne detaylı bakılmalı

- Adalet bakanlığı koruma altına alınma kararını kaldırırken bu risklerin ortadan kalkıp kalkmadığını takip etmeli
- Kamu görevlilerinin bildirim yükümlülüğü noktasında eksikliklerde ağır cezai yaptırım uygulanmalı durum geç fark edilse bile hesap sorulmalı, geriye dönük dava açılmalı

Sağlık Bakanlığı

- Çocuk hastaneye götürüldüğünde şiddete maruz kalıp kalmadığı tespit edilmeli, doktorlar ve sağlık çalışanları nasıl fark edeceklerine ilişkin güçlendirilmeli
- Doktorlar başta olmak üzere sağlık çalışanlarının çocuk yaşta evlilik vakalarında sorumluluğuna ilişkin bilgi ve farkındalıkları artırılmalı
- Sağlık bakanlığı koruma altındaki çocuklara ve gençlere cinsel sağlık/üreme sağlığı eğitimi vermeli
- Aile hekimlikleri koruyucu, önleyici ve tespit edici rolleri kapsamında güçlendirilmeli
- Sağlık Bakanlığı içerisindeki sosyal hizmet uzmanlarının aldıkları vakalara ilişkin düzenli denetimi yapılmalı
- Sağlık Bakanlığı'nda hastanelerde çalışan sosyal hizmet uzmanları alan dışı işlerde değil hastanedeki vaka süreçleri ile ilgili görevlendirilmeli
- Acil travmalar ve cinsel saldırı ile gelen çocuklar sosyal hizmet uzmanınca takipte önceliklendirilmeli
- Hastane acillerinde çocuklar için ayrı bir birim oluşturulmalı

Gençlik ve Spor Bakanlığı

- GSB'nin sosyal aktivitelere yönlendirmesi eskisi gibi artırmalı
- Çocuk evlerindeki çocukların da spor ve sosyal aktivitelere katılımı kolaylaştırılmalı

- Koruma altındaki çocuklara yönelik kamplar, organizasyonlar yapılmalı

Sivil Toplum Kuruluşları

- STK'lar koruma altındaki çocuk ve gençlerin ÇYEZE riskine karşı bilgi ve farkındalıklarını artırmalı, koruyucu ve önleyici çalışmalar için uygulamalar geliştirmeli
- STK'lar koruma altındaki çocuk ve gençlerin ÇYEZE riskine ilişkin izleme ve tespit çalışmaları yürütmeli
- STK'lar kamunun hesap verilebilir bir yapıda olmasını takip eden ve teşvik eden çalışmalar yürütmeli
- STK'lar farklı bakanlıklarla iş birliği içinde olmalı
- STK'lar koruma altındaki çocuk ve gençlerin ÇYEZE riskine karşı topluma yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapmalı

Yerel Yönetimler

- Yerel yönetimler ASHB ve STK'lar ile ortaklaşa çalışarak yerelde koruyucu ve önleyici çalışmalar yürütmeli
- Muhtarlar risk altındaki çocukları tespit ve bildirimle ilgili eğitilmeli
- Belediyeler bünyesinde yerelde ÇYEZE ile ilgili riskleri tespit edebilmek için komisyonlar ve koordinatörlükler kurulmalı
- Belediyelerde aile yaşam merkezlerinde ÇYEZE'ye yönelik farkındalık çalışmaları yapılmalı
- Sosyal yardımların koşullara bağlanması sağlanmalı, bu koşullarda evdeki çocukların eğitime devamının da olması ve eğitim almayanların yardımlarının kesilmesi sağlanmalı
- Çocuklar özellikle koruma altındaki çocuklar ve gençler için aktif olarak günlük yaşam becerilerinin kazanabileceği ortamlar oluşturulmalı

- Belediyelerin kadın dayanışma ve danışma odaklı kurumlarının sayıları artırılmalı

Türkiye İstatistik Kurumu

- TÜİK koruma altında yetişen çocuklara ilişkin daha detaylı veri talep etmeli ve paylaşmalı
- Koruma altında yetişen ve ÇYEZE'yi deneyimleyen kız çocukları ve kadınların verileri takip edilmeli, paylaşılmalı
- Çocuk koruma sistemini değerlendirebilmek için yıllık, ölçülebilir veriler paylaşmalı

Diyanet İşleri Başkanlığı

- Türk Medeni Kanunu madde 124'te "Erkek veya kadın onyedinci yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir." demektedir. Bu hususta evlenmeye yaşı tutmayan ve yasal izni olmayan çocukların nikahını kıyan imamlara cezai yaptırım uygulamasında takipçi olunmalı
- ÇYEZE ile ilgili cuma hutbelerinde bilgilendirme yapılmalı
- Diyanet İşleri Başkanlığı kadınların bilinçlendirilmesi ve ÇYEZE ile ilgili önleyici çalışmalar yürütmeli
- İmamlar ÇYEZE ile ilgili eğitilmeli

5. Devlet koruması altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için nasıl bir savunuculuk çalışması yürütülebilir?

Çalıştay oturumlarından son olarak koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için yapılabilecek savunuculuk çalışmaları ele alınmış, bu savunuculuk çalışmalarının yürütüleceği alanlar belirlenmiştir. Buna göre aşağıdaki alanlarda savunuculuk çalışmaları yürütülebileceği belirtilmiştir:

- Bakanlıklar düzeyinde,
- TBMM düzeyinde,
- Yerel ve diğer kurumlar düzeyinde,
- Toplum düzeyinde,
- STK'lar düzeyinde,
- Çocuk ve genç düzeyinde

Bakanlıklar Düzeyinde

- Hayat Sende Derneği çalıştay sonuç raporunu başta ASHB olmak üzere ilgili bakanlıklar ile paylaşmalı
- ASHB dışında Adalet Bakanlığı, MEB, Sağlık Bakanlığı ve yerel yönetimlerin daha fazla sorumluluk alması için kolaylaştırıcılık ve savunuculuk yapılmalı
- Bu çalıştay sonucunda hazırlanacak rapor bakanlıklara politika öneri belgesi olarak sunulmalı
- Daha fazla kuruma, kuruluşa ulaşmak için bu konu ile ilgili devam çalışmaları yapılmalı
- ASHB'nin bu çalıştay sonuçları doğrultusunda desteğinin alınması sağlanmalı, konuyu sahiplenmesi için savunuculuk yapılmalı
- Koruma altındaki çocuk ve gençlerin ÇYEZE riskine ilişkin verinin tutulması ve STK'lar ile paylaşılması için ASHB, Adalet Bakanlığına savunuculuk yapılmalı
- ASHB'nin koruma altındaki çocuklar ve gençlerde ÇYEZE'yi önlemeye yönelik çalışmaları anaakımlaştırması için savunuculuk yapılmalı

“Yeni ÇODEP ve ANKA (suç mağduru) projesi kapsamında bakım personellerine eğitim veriliyor. Bu kapsamda çalıştaydan elde edilen çıktıyla bakanlığa gidilerek bu eğitim programlarının içerisine ÇYEZE, cinsel sağlık vb. eğitimler eklenmesi istenebilir. Projeler yenilenebilir. STK’ların önerdiği bilinçlendirme, farkındalık çalışmaları sunularak projeye dahil edilebilir. (çodep: çocuğun bakımı için annelere verilecek eğitimleri kapsıyor ilk yardımlara kadar veriliyor.)”

- Adalet bakanlığında resmi evlenme yaşının istisnasız 18’e çekilmesi için hem kamuoyu hem Adalet Bakanlığına yönelik çalışmalar ve iş birliği yapılmalı

TBMM Düzeyinde

- TBMM’den bütün siyasi partilerle görüşme yapıp özellikle koruma altında yaşayan gençlerin ve ÇYEZE’ye maruz kalan gençlerin sorunlarını önlemek için lobi çalışmaları yapılmalı
- Hayat Sende Derneği meclisteki siyasi partilere gidip koruma altındaki çocukların ve gençlerin ÇYEZE riskine ilişkin çocuk koruma politikası oluşturması için lobicilik yapmalı
- Siyasi partilerin seçim vaatlerinin içine koruma altındaki çocukların ihtiyaçlarını eklemek için lobicilik yapılmalı
- Farkındalık yaratıcı broşürler siyasi partilerdeki kadın ve çocuk komisyonlarına gönderilmeli
- Rapor TBMM içindeki kadın erkek fırsat eşitliği komisyonuna gönderilmeli

Yerel ve Diğer Kurumlar Düzeyinde

- Koruma altındaki çocuk ve gençlerin ÇYEZE riskini önlemek ve savunuculuk yapmak için yerelde çalıştaylar, çalışmalar yapılmalı
- ÇYEZE ile mücadelede yerel düzeyde köylerden ilçelere kadar iş birliği yapılmalı
- Hem kadınların hem çocukların haklarını içeren günlük dilli broşürlerin dağıtımı ve belediye desteği ile reklam panolarında, metrolarda gösterimi yapılmalı
- Muhtarlar, yerelde riskleri fark edip bildirimde bulunması için güçlendirilmeli
- Broşürler hazırlanarak diğer kurum kuruluşlara dağıtılarak savunuculuk yapılmalı
- Tüm paydaşların olduğu (üniversite, siyasi parti, kamu, STK koruma altında yetişen genç) bir panel düzenlenmeli
- Diyanet İşleri Başkanlığı’nın imamları ÇYEZE’yi farketmesi, fark ettiğinde dini nikahı kıymaması için bilinçlendirmesi sağlanmalı
- Devlet tiyatrolarının desteği ile ÇYEZE riski altına yönelik çocuklara yönelik farkındalık artırıcı tiyatro oyunları özellikle taşrada sergilenmeli
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü aracılığıyla yereldeki STK’lara da ulaşılarak konuyla ilgili bilgi, bülten, rapor paylaşımı yapılmalı
- Bu çalıştayın çıktısı akademi alanında duyurulmalı ve paylaşılmalı
- Bu konuda üniversitede ders koyulması ve araştırmalar yapılması için çalışmalar yapılmalı
- Baroların ilgili birimlerine çalıştay raporu ve broşür iletilmeli
- Projeyi fonlayan kişiyle bu sonuçlar paylaşılmalı ki projenin devam etmesi sağlanmalı

Toplum Düzeyinde

- Kamu spotu, reklam, medya aracılığıyla toplumda koruma altındaki çocuklara yönelik ÇYEZE riskine ilişkin farkındalık artırıcı ve önleyici çalışmalar yapılmalı
- Görsel medya araçları kullanılarak sonuçlar yaygınlaştırılmalı
- Anonimleştirerek koruma altında yetişen ve ÇYEZE deneyimi yaşayan kişilerin paylaşımları yaygınlaştırılmalı
- Bu konu ile ilgili bir farkındalık günü oluşturulmalı, çocukların ve toplumun ilgisi çekilmeli
- Ünlü birisi rapor elçisi seçilmeli ve onun aracılığıyla yaygınlaştırma yapılmalı
- Farkındalık artırıcı pankartların spor etkinlikleri gibi popüler yerlerde gösterilmesi sağlanmalı
- Gazetecilerle ve medyada daha görünür olan kişilerle paylaşılmalı ve raporun görünürlüğünün artırılması sağlanmalı

“Sokak röportajında bu konu hakkında bir bölüm çekilebilir. “Sizce kimler ÇYEZE riski altında?” diye sorulup sonra “Koruma altındaki çocuk ve gençlerin de ÇYEZE riski altında olduğunu biliyor muydunuz?” diye bilgilendirme yapılabilir.”

STK'lar Düzeyinde

- Koruma altında yetişen çocuk ve genç alanında çalışan STK'ların ÇYEZE ile ilgili veri tutması ve veri paylaşımı için kapasitelerini arttırmaları sağlanmalı
- Koruma altında yetişen çocuk ve genç alanında çalışan STK'larda birlik ve ortak hareket etme kültürü oluşturulmalı

- Koruma altında yetişen çocuk ve genç alanında çalışan STK'ların savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri kapasite ve mevzuat bilgilerini geliştirmeleri sağlanmalı
- Diğer STK'lar ile iş birliği yaparak, koruma altında olan ve korumadan ayrılan bireylere çalıştay sonuçlarını içeren bilgilendirme broşürleri ulaştırılmalı
- Raporların çoğaltılması ve dağıtılması konusunda Hayat Sende dışında çalışmaya katılan STK'lar destek vermeli, toplantı ve sosyal medyasında paylaşmalı

Çocuk ve Genç Düzeyinde

- Koruma altındaki çocuklara yönelik ÇYEZE riskleri ve destek mekanizmalarına yönelik farkındalık artırıcı çalışmalar yapılmalı
- Koruma altındaki çocuklara yönelik kamuda güçlendirme ve mevzuat güncellemesinin yapılması için çalışmalar yapılmalı
- Çocuklara özel bir destek hattı kamu tarafından oluşturulmalı

“ALO 183 bütün dezavantajlı olaylara yöneldiği için sadece alo çocuk ihbar hattı olmalı.”

- ASHB çocukların şu an içinde bulunduğu riskleri (çocuk yaşta evlilik dahil) ve ihtiyaçları belirlemek için çocuk katılımını sağlayacak çalışmalar yapmalı
- Tik Tok'ta aktif olarak risk altındaki çocuk ve gençlere ulaşılmalı

“Savunuculuk çalışmalarının hepsinde mutlaka ÇYEZE riski yaşayan koruma altındaki çocuğun görüşleri de yer almalı. Çocuklarla yapılacak çalışmalarda akrandan akrana rehberlik mutlaka olmalı. Toplum çalışmalarında çocuğun etiketlenmesini, örselenmesini önleyecek çalışmalar yapılmalı.”

ÇALIŞTAY SONUÇ VE DEĞERLENDİRMESİ

Çalıştay sürecinde koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların neden çocuk yaşta, erken ve zorla evliliğe sürüklendiği; ÇYEZE'nin çocukların ve gençlerin yaşamında nasıl bir sonuç doğurduğu, ÇYEZE'yi önlemek için hangi kurumun ne yapabileceği, koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için nasıl bir savunuculuk yapılması gerektiği kamu, sivil toplum ve akademi temsilcileri ile koruma altında yetişme deneyimi olan katılımcılar tarafından ele alınmıştır.

Çalıştayda öncelikle koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar için ÇYEZE'ye sürüklenme deneyimleri açısından iki profil olduğu tartışılmıştır. Buna göre ilk profil küçük yaştan itibaren koruma altında yetişen ve gerek kurum bakım deneyimi gerek ilgi, sevgi ihtiyacı gerekse biyolojik ailenin yönlendirmesi ile ÇYEZE'yi deneyimleyenlerdir. İkinci profil ise zaten ÇYEZE riski altında olması sebebiyle 13 yaşından sonra koruma altına alınmış olan ama bu süreçte gerek koruma altındayken yeterli koruyucu ve önleyici müdahaleye erişemeyen gerek evlenmeyi bir sebeple kendi isteyen gerek biyolojik ailenin yönlendirmesi ile ÇYEZE'yi deneyimleyenlerdir. Buradaki farkın tartışılma sebebi ÇYEZE'nin tek sebebinin kurum bakımı olmadığı, sadece buna odaklanmanın risk altındaki diğer grupları gözden kaçırmak demek olduğudur.

Çalıştayda gerçekleştirilen tartışmalara göre koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesinin **nedenleri “destekleyici ve sağlıklı aile yapısının olmaması”** (Aile içi istismar ve çatışmalar, ailenin ÇYEZE'yi normalleştirmesi, para karşılığı evlendirme gibi ekonomik sebepler); **“yeterli destek olmadan biyolojik aile yanına dönüş süreci”** (Ailenin hazırlıksızlığı ve çocuğun koruma altından ayrıldıktan sonra uyumsuzluk yaşamaması, takip eksikliği ve detaylı inceleme yapılmadan çocuğun ailesine dönmesi); **“çocuğun/gencin yaşadığı psikososyal sorunlar ve içinde buldukları zorlayıcı koşullar”** (Sosyal desteksizlik ve güvensizlik, motivasyon eksikliği ve eğitim konusundaki kaygılar, yasal hakları bilmesine rağmen evlilik isteği); **“koruma altında bulunma sürecinde yaşanan olumsuz deneyimler”** (Kurum içinde yaşanan sorunlar, baskılar ve eksiklikler, eğitim ve fırsat eşitliğinin

sağlanmaması, kurumda yaşanan uyum sorunları ve çocukların birbirini olumsuz etkilemesi); **“18 yaşından sonra korumadan ayrılma sürecinde yeterli desteğe erişememe”** (Çocuğun kurumdan ayrılma sürecine yeterli düzeyde hazırlanmaması, genç kadınların kurum bakımı sonrası kamu kurum ve kuruluşlarından, ailelerinden yeterli destek alamaması, ekonomik ve psikososyal güçlükler); **“çocuk koruma sisteminin bütüncül bir koruyucu-önleyici yaklaşım sunmakta yetersiz kalması”** (Hassas koşullardaki çocuklarla çalışmak için sosyal hizmet eğitimi almamış meslek elemanlarının sosyal hizmet müdahaleleri sunması, okul sosyal hizmetinin olmaması); **“toplumun normalleştirme yaklaşımı ve medyanın özendirici etkisi”** (Çocuk yaşta evliliğin toplumda normalleştirilmesi, koruma altındaki kız çocukları ve genç kadınların “sahipsiz” olduğu düşüncesiyle özellikle hedef alınması, medyanın olumsuz etkisi ve ÇYEZE'yi özendirmesi) olarak belirtilmiştir.

Çalıştayda belirtilen nedenler, konunun literatürde ve alanda çok yeni olmasından dolayı daha genel çerçeveyi çizmeye yönelik bir bilgi sunmaktadır. Daha önce koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocuklarının ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesine ilişkin bir çalışma yapılmadığı için bu çalıştayda genel bir çerçeve üzerinde yoğunlaşmıştır. Bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda bu genel çerçeve baz alınarak nedenlerin derinlemesine analizinin yapılması koruyucu ve önleyici çalışmalar için hayati bir önem taşımaktadır.-

Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar için ÇYEZE deneyimlemenin **sonuçları** nelerdir, kız çocukları ve genç kadınların hayatı nasıl etkileniyor konusunda katılımcılar sonuçları şu şekilde sıralamıştır: **“aile içi şiddete maruz kalma”** (Duygusal şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet, ekonomik şiddet, ev içi emek sömürsü); **“psikososyal sorunlar ve toplumsal hayattan uzaklaşma”** (Yalnızlık, değersiz hissetme, kabul görme, yoksulluk, çevre baskısı, sosyal destek bulamama); **“risklere açık olma”** (Suça sürüklenme, madde bağımlılığı, eğitime devam edememe, iş hayatına girememe/devam edememe, imam nikahı ile ikinci eş olma, konsomatrisliğe ve fuhuşa sürüklenme riski); **“ÇYEZE deneyimleyen kişilerin çocuklarının risk altında olması”** (Çocukların da koruma altına alınması, erken gebelik ve annelik, ebeveynlik becerilerine yeterli düzeyde sahip olmama). Çalıştayda gerçekleştirilen tartışmalarda çıkan sonuçlara bakıldığında koruma deneyimi olan kadınlarla olmayan kadınların ÇYEZE deneyimlerinin

örtüştüğü görülmektedir. Ek olarak koruma altında yetişme durumu kız çocukları ve kadınların daha çok etiketlenmesine, daha çok hedef alınmasına, daha çok “sahipsiz” olarak algılanmasına sebep olmaktadır.

Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini **önlemek** için neler yapılması gerektiği çalıştayın yoğun tartışma konularından biri olmuştur. Katılımcılar kız çocukları ve genç kadınlar özelinden sistem geneline geniş bir öneri listesi sunmuştur. Buna göre **“çocukların ve gençlerin güçlendirilmesi”** (Eğitim, kariyer ve psikososyal açıdan güçlendirme, cinsel sağlık eğitimi, hak bilinci ve destek mekanizmalarının öğretilmesi, iyi rol modellerle etkileşim); **“eğitime devamın desteklenmesi”** (Okula devamın teşvik edilmesi, motivasyon eksikliğinin nedenlerinin incelenmesi ve motivasyon artırıcı önlemler alınması, okul sosyal hizmeti uygulamasının hayata geçirilmesi); **“çocukların korumadan ayrılmaya ve sonrasına hazırlanması”** (Bakım sonrası sürece hazırlık yapılması, ASHB rehberlik ve izleme birimlerinin güçlendirilmesi, iş fırsatlarının artırılması ve gençlerin teşvik edilmesi); **“çocuk koruma sisteminin iyileştirilmesi”** (Çocukların korunmaya alınma nedenlerinin belirlenmesi ve takip sistemi oluşturulması, kurumlar arası uygulama birliği, bakım sonrası süreçlerin güçlendirilmesi, koruyucu ailelik sisteminin geliştirilmesi); **“mevzuatın ve uygulamasının güçlendirilmesi”** (Çocuk odaklı mevzuat geliştirme, çocuk korumaya ilişkin kanunların ve prosedürlerinin güncellenmesi, tedbir kararlarının koordinasyonunun etkili sağlanması); **“kurumlararası iş birliğinin artırılması”** (Sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği, farklı bakanlıkların ve kurumların birbiriyle koordinasyonu, yerel yönetimlerin ve ASHB'nin birbirini desteklemesi); **“biyolojik ailenin güçlendirilmesi”** (Ailelere eğitim ve bilinçlendirme, aile takip sistemi ve psikososyal destek, tecavüz mağduru çocukların evlendirilmesine karşı farkındalık oluşturma) önerilmiştir.

ÇYEZE'nin önlenmesi için sorumluluk yalnızca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda değildir. Çalıştayda katılımcılar sorumluluğun ve görevlerin bakanlıklar ve kurumlar arasında paylaşılması ve koordineli bir şekilde yerine getirilmesi gerektiğine dikkat çekmiş, her bakanlık ve kuruma çalışma alanı doğrultusunda yapabilecekleri çalışmalara ilişkin ayrıntılı öneriler sunmuştur. Koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocuklarının ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için başta ASHB olmak üzere Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, Türkiye İstatistik Kurumu, Diyanet İşleri Başkanlığı çeşitli sorumluluklara sahiptir.

Çalıştay, koruma altında yetişme deneyimi olan kız çocuklarının ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için yapılacak çalışmalarda sadece bir başlangıç noktası sunuyor. Yani çalıştay raporu savunuculuk çalışmaları için bir araç görevi görüyor. Bu noktada çalıştaya katılanlara çocukların ve gençlerin ÇYEZE'ye sürüklenmesi için ne tür **savunuculuk** çalışmaları gerçekleştirilmeli diye sorulmuştur. Buna göre birey, toplum ve kurumlar düzeyinde şu öneriler paylaşılmıştır: **“bakanlıklar düzeyinde”** (Politika önerileri sunulması, iş birliği geliştirilmesi, bakanlıkların eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yürütmesi için teşvik edilmesi, yasal düzenlemeler için savunuculuk ve lobicilik yapılması, bakanlıkların çocuk ve genç alanında nitelikli veri tutması ve paylaşması); **“TBMM düzeyinde”** (Siyasi partilere ziyaretler, siyasi partilerin gündemine ÇYEZE ile mücadeleyi sokmak için lobi çalışmaları, mevzuat geliştirilmesine katkı sunma); **“yerel yönetim ve diğer kurumlar düzeyinde”** (Yerelde toplumu bilinçlendirme, muhtarların güçlendirilmesi); **“toplum düzeyinde”** (Kamuoyu farkındalığını artırmak, medya ve reklam yoluyla bilinçlendirme, farkındalık günü ve etkinlikler düzenlenmesi, ünlü kişilerin desteğiyle kampanyalar düzenlenmesi); **“STK'lar düzeyinde”** (STK'ların kendi kapasitelerini geliştirmesini sağlama, iş birliği ve ortak hareket becerisi kazanma); **“çocuk ve genç düzeyinde”** (Farkındalık artırma, destek mekanizmaları ve hizmetleri erişilebilir kılma, çocuk katılımını etkin sağlama, bilinçli teknoloji ve sosyal medya kullanımını teşvik etme).

Çalıştayın amacı daha önce alanda tanımlanmayan ve çalışılmayan “koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocuklarının ve genç kadınların ÇYEZE süreci”nde sorunu, sorunun paydaşlarını, çözümü ve çözümün paydaşlarını belirlemektir. Bu noktada çalıştay amacına ulaşmış alana somut bir çıktı sunmuştur. Bundan sonraki süreçte koruma altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE’ye sürüklenmesini önlemeye yönelik çalışmaların çoğalması, detaylandırılması, mücadelenin yerelden merkeze geniş bir çapta yürütülmesi hedeflenmektedir.

EK 1: OTURUMLARDA ELE ALINAN SORULAR

16.30-17.45 1. Oturum: NEDEN&SONUÇ

Ertesi gün tartışılanları sunmak için bir temsilci belirlenecek.

- 1.Devlet koruması altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınlar neden ÇYEZE’ye sürükleniyor?
 - a.Hangi yaşta ÇYEZE gerçekleşiyor?
 - b.Hangi sebeple ÇYEZE gerçekleşiyor?
 - c.Hangi ortamda ÇYEZE gerçekleşiyor? (Kurumda, aile yanında, arkadaş yanında vb.)
 - d.ÇYEZE fark ediliyor mu?
 - i.Ediliyorsa hangi aşamada fark ediliyor? (Okulda, hastanede, şikayet üzerine vb.)
 - ii.Fark edilmiyorsa neden fark edilmiyor?
 - e.Koruma altındayken aile yanına döndürülen çocuklarda ÇYEZE riski var mı? Neden?
- 2.Devlet koruması altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE’ye sürüklenmesi sonucunda ne oluyor?
 - a.Kız çocukları ve genç kadınlar ÇYEZE sürecinde ve sonrasında ne gibi zorluklar deneyimliyor? (Fiziksel, psikolojik, anne-bebek sağlığı, toplumsal vb.)
 - b.Kız çocukları ve genç kadınlar zorluklarla mücadele için destek bulabiliyor mu?
 - i.Bulabiliyorsa kimden destek nasıl bir destek alıyor?
 - ii.Bulamıyorsa neden?
 - c.ÇYEZE kız çocukları ve genç kadınların hayatını nasıl etkiliyor? (Eğitim, iş, sosyal çevre vb.)
- 3.Sizlerin gözlemlediğiniz vakalarınız var mı? Varsa sizce bu vakaların genel özellikleri nelerdir? En çok dikkatinizi çeken ve ÇYEZE ile mücadelede önemli olabileceğini düşündüğünüz gözlemlerinizi paylaşır mısınız?

10.00-11.00 2.Oturum: ÖNLEME

Tartışılanları sunmak için bir temsilci belirlenecek.

- 1.Devlet koruması altında yetiştirme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE’ye sürüklenmesini önlemek için neler yapılmalıdır?

- a. 14-18 yaş grubunda ne yapılmalıdır?
- b. 18-20 yaş grubunda ne yapılmalıdır?
- c. Koruma altında çocukların aile yanına döndürülme süreçlerinden sonra takipleri nasıl yapılsa ÇYEZE önlenebilir?
- d. Devlet koruması altından 18 yaşından sonra ayrılanlara nasıl bir destek sunulsa ÇYEZE önlenebilir?
- e. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ne yapsa ÇYEZE önlenebilir?
- f. Mevzuatta nasıl bir iyileştirme yapılsa ÇYEZE önlenebilir? (Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler Kanunu, Çeyiz yardımı vb.)

11.15-12.00 3. Oturum: SORUMLULUK

- 2. Oturumda konuştuğunuzdan yola çıkarak devlet koruması altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için hangi kurum ne yapmalıdır? (Bunun için bir tablo verilecek doldurmaları istenecek)
 - Sorumlu Kurumlar ve Sorumluluk Alanları
 - ASHB
 - MEB
 - Sağlık Bakanlığı
 - STK
 - Diğer

13.30-14.30 4. Oturum: SAVUNUCULUK

Devlet koruması altında yetişme deneyimi olan kız çocukları ve genç kadınların ÇYEZE'ye sürüklenmesini önlemek için nasıl bir savunuculuk çalışması yürütülebilir?

- a. Bu çalıştıydan sonraki süreçte sizce ne yapılmalıdır?
- b. Bu çalıştıydan sonraki süreçte ÇYEZE ile mücadele için siz ve kurumunuz ne yapabilir?
- c. Savunuculuk sürecinde hangi kurum ve kuruluşlarla görüşülmeli, destek alınmalıdır?
- d. Bir savunuculuk planı hazırlayacak olsanız içinde neler olurdu?
- e. Bu çalıştıy çıktısının yaygınlaştırılması için ne önerirsiniz?
- f. Eklemek istedikleriniz:

KAYNAKÇA

Alternatif Bakım Veritabanı, www.alternatifbakim.org

Boduroğlu, G. (2016). Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Yaşamın Düzenlenmesi Ve Uyum Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar Ve Sosyal Destek Kaynakları (Doctoral Dissertation, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2022). Resmi Gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/>

Çocuk Koruma Kanunu (2005). Resmi Gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/>

Karataş, Z. (2017). Bağlanma Kuramı Açısından Kurum Bakımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. Journal of International Social Research, 10(54).

Nirengi Derneği, www.nirengiderneđi.org.

Sosyal Hizmetler Kanunu (1983). Resmi Gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/>

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2015). Resmi Gazete.

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

Topçu, S., & Ulukol, B. (2019). Çocuk İhmali ve İstismarı için Bir Risk Faktörü: Devlet Koruması Altında Yetişen Anneler. Akdeniz Tıp Dergisi, 5(1), 41-46.

Turgut, A. Ş., & Özkan, Y. (2019). Kurum Bakımından Ayrılmış Bireylerin Sosyodemografik Özellikleri İle Kurum Bakımı Sonrası Yaşadıkları Sorunlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Turkish Journal Of Social Research/Turkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi, 23(3).

Türk Medeni Kanunu (2001). Resmi Gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/>

Uğur, S. B., & Kılıç, A. K. (2022). Kurum Bakımında Yetişmiş Kişilerin Kurum Bakımı Ve Sonrası Süreçte Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi. Toplum Ve Sosyal Hizmet, 33(1), 69-95.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI

**Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla
Evliliklerin Sona Erdirilmesi**

Adres: Kızılay Mah.
Necatibey Cad. No: 27/11
Çankaya/ANKARA
Telefon: 0(312) 229 44 46

Bu yayın UNFPA'in maddi desteği ile hazırlanmıştır.

İçerik tamamıyla Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve UNFPA ve STGM'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

www.hayatsende.org